

90. Torstaina 21 päivänä marraskuuta 1991

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

tehdään päätös hallituksen harjoittaman talouspolitiikan uskottavuutta koskevasta ed. Kalliomäen ym. välikysymyksestä 3017

Toinen käsittely:

1) Ehdotus laiksi liikevaihtoverolain väliaikaisesta muuttamisesta 3019

Hallituksen esitys n:o 65
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 41

2) Ehdotus laiksi eräistä vakuutusmaksuista suoritettavasta verosta annetun lain 3 §:n väliaikaisesta muuttamisesta 3020

Hallituksen esitys n:o 66
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 42

3) Ehdotus laiksi kasvinsuojelulain muuttamisesta

Hallituksen esitys n:o 26
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 8

4) Ehdotukset laeiksi liikuntalain ja nuorisotyölain väliaikaisesta muuttamisesta

Hallituksen esitys n:o 101
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 8

5) Ehdotus laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta

S. annetun lain 16 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta 3020

Hallituksen esitys n:o 102
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 7

6) Ehdotus laiksi Valtiontakuukeskuksesta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys n:o 120
Talousvaliokunnan mietintö n:o 15

7) Ehdotus laiksi asuntotuotantolain 11 g §:n muuttamisesta 3021

Hallituksen esitys n:o 150
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 5

8) Ehdotus laiksi vuokra-asuntolainojen korkotuesta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys n:o 161
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 6

Ensimmäinen käsittely:

9) Ehdotus laiksi valtion pelastusoppilaitoksista

Hallituksen esitys n:o 90
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 8

10) Ehdotus laiksi kansainvälisiä konferensseja ja erityisedustustoja koskevista erioikeuksista ja vapauksista annetun lain muuttamisesta 3022

Hallituksen esitys n:o 112
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 4

	S.		S.
11) Ehdotus valtion liikelaitoksista annetun lain mukaisten liikelaitosten lainanottovaltuuksista vuonna 1992	3022	tun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta	3029
Hallituksen esitys n:o 59		Hallituksen esitys n:o 109	
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 43		Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 9	
12) Ehdotus laiksi maaseutuelinkeinojen hallinnosta kunnissa	„	19) Ehdotus laiksi yrittäjien eläkelain 9 §:n muuttamisesta	3030
Hallituksen esitys n:o 127		Hallituksen esitys n:o 146	
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 9		Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 10	
13) Ehdotus laiksi kuntien yleisestä valtionosuudesta ja yleisistä rahoitusavustuksista annetun lain 5 §:n muuttamisesta	3025	20) Ehdotus laiksi työnvälityslain muuttamisesta	„
Hallituksen esitys n:o 132		Hallituksen esitys n:o 179	
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 10		Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 6	
14) Ehdotus laiksi kirkkolain muuttamisesta	„	Esitellä ään:	
Hallituksen esitys n:o 177		21) Hallituksen esitys n:o 185 laiksi potilaan asemasta ja oikeuksista	„
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 11		22) Hallituksen esitys n:o 186 laiksi kansaneläkevakuutusmaksun yhteydessä perittävästä indeksiverosta ja indeksitarkistusten tekemättä jättämisestä vuonna 1992 eräisiin toimeentuloetuksiin	3038
15) Ehdotukset laeiksi maaseutuelinkeinolain, porotalouslain, luontaiselinkeinolain ja kolttolain muuttamisesta	„	23) Hallituksen esitys n:o 187 laiksi Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolan -nimisestä yksiköstä annetun lain muuttamisesta	„
Hallituksen esitys n:o 96		24) Hallituksen esitys n:o 188 laiksi tieteellisen tutkimuksen järjestelystä annetun lain muuttamisesta	„
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 9		25) Hallituksen esitys n:o 189 laiksi ammatillisten oppilaitosten rahoituksesta annetun lain 19 ja 24 §:n muuttamisesta ..	„
16) Ehdotus laiksi maataloustulolain eräiden säännösten soveltamisesta vuonna 1991	„	26) Hallituksen esitys n:o 190 laeiksi työntekijäin eläkelain 15 b §:n ja eräiden työsuhteessa olevien taiteilijoiden ja toimittajien eläkelain muuttamisesta	„
Hallituksen esitys n:o 123		27) Hallituksen esitys n:o 191 laiksi luonnonsuojelulain 5 a §:n kumoamisesta ..	„
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 10			
17) Ehdotus laiksi turvapaikan hakijoiden vastaanottoasemista ja -keskuksista ..	3027		
Hallituksen esitys n:o 171			
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 8			
18) Ehdotus laiksi lasten kotihoidon tuesta annetun lain muuttamisesta anne-			

- 28) Hallituksen esitys n:o 192 laiksi opiskelijoiden asumistukien väliaikaisesta tarkistamisesta 3038
- 29) Ed. Pulliaisen ym. lakialoite n:o 90 laiksi maatalouden tuloksen muodostumisesta ”
- 30) Ed. Aittoniemen ym. lakialoite n:o 92 laiksi peltoalan perusteella suoritettavasta vientikustannusmaksusta annetun lain muuttamisesta 3044
- 31) Ed. Nikulan ym. lakialoite n:o 94 laiksi arkistolain 1 ja 17 §:n muuttamisesta 3046
- 32) Ed. Pulliaisen ym. lakialoite n:o 96 laiksi maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta annetun lain muuttamisesta ”
- 33) Ed. Janssonin ym. lakialoite n:o 98 laiksi Suomen talouden vakauttamisesta . 3047
- 34) Valtioneuvoston kertomus päihdeolojen kehityksestä vuonna 1990 (K 10).. 3065
- 35) Valtiontilintarkastajain kertomus vuodelta 1990 (K 11) 3080
- 36) Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta 42. istuntokaudella 7.5.1990—1.2.1991 (K 9) 3082
- Pöydällepanoa varten esitellään:**
- 37) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 46 hallituksen esityksen johdosta laeiksi maidon, sianlihan ja viljan vientikustannusmaksusta annetun lain 9 §:n muuttamisesta ja lannoiteverosta annetun lain 4 §:n väliaikaisesta muuttamisesta (HE 54) 3084
- 38) Hallintovaliokunnan mietintö n:o 12 hallituksen esityksestä laiksi kuntien vapaaehtoisen yhdistymisen kannustamisesta vuosina 1992 — 1993 annetun lain 2 ja 9 §:n muuttamisesta (HE 156) ”
- 39) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 11 hallituksen esityksestä

S.

laiksi metsänparannuslainsuojien takaisinperinnän nopeuttamisesta ja koron nostamisesta (HE 114) 3084

S.

Puhetta johtaa puhemies Suominen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Donner, Jurva, Laine, Moilanen, Paasio, Pelttari, Renko, Seppänen ja Tiuri.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien vuoksi ed. Tiuri sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Dromberg ja Seppänen sekä huomisesta päivästä virkatehtävien vuoksi ed. S.-L. Anttila.

Kirjalliset kysymykset

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että eduskunnalle on, puhemiehelle osoitettuna, saapunut vastaus kirjalliseen kysymykseen n:o 279. Tämä kysymys vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Ed. Kalliomäen ym. välikysymys hallituksen harjoittaman talouspolitiikan uskottavuudesta

P u h e m i e s : Ulkopuolella päiväjärjestyksen tehdään päätös ed. Kalliomäen ym. välikysymyksestä n:o 4, joka koskee hallituksen harjoittaman talouspolitiikan uskottavuutta. Keskustelu asiasta julistettiin eilen pidetyssä täysistunnossa päättyneeksi.

Valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momentin mukaisesti esitän nyt eduskunnan hyväksyttäväksi yksinkertaisen päiväjärjestykseen siirtymisen, jonka sanamuoto on seuraava: ”Kuultuansa annetun selityksen eduskunta siirtyy päiväjärjestykseen.” Kutsun tätä puhemiehen ehdotukseksi.

Vastoin puhemiehen ehdotusta on tehty seuraavat neljä ehdotusta perustelluksi päiväjärjestykseen siirtymiseksi:

Ed. Kalliomäki ed. Louekosken kannattamana on ehdottanut seuraavaa sanamuotoa:

"Eduskunta katsoo, että hallitus on epäonnistunut ohjelmansa mukaisessa vakaan markan politiikassa sekä pakkodevalvaation jälkeen välttämättömien jalkitoimien toteuttamisessa.

Eduskunta siirtyy päiväjärjestykseen todeten, että hallitus ei nauti eduskunnan luottamusta."

Ed. Helle ed. Apukan kannattamana on ehdottanut seuraavaa sanamuotoa:

"Kuultuaan hallituksen vastauksen

ja katsoen, että hallituksen deflaatiopolitiikkaan liittynyt markan ulkoisen arvon sitominen muuttumattomalla kurssilla ecuun viime keväänä oli virhe, joka on jo johtanut työttömyyden ennätyselliseen kasvuun ja tarpeettomiin konkurssihin ja joka nyt myös kostautui markkinavoimien devalvoimissa niin markan, Suomen Pankin kuin hallituksenkin,

sekä katsoen, että hallitus noudattaessaan väärää, lamaa syventävää deflaatiotalouspolitiikkaa on tietoisesti hyväksynyt pitkään jatkuvan korkean työttömyyden ja konkurssit sekä julkisten palvelujen ja toimeentuloturvan heikentämisen,

eduskunta edellyttää hallituksen noudattavan kokonaiskysynnän kasvua tukevaa politiikkaa ja valikoivaa elvyttämistä,

toteaa, että hallitus ei nauti eduskunnan luottamusta,

ja siirtyy päiväjärjestykseen."

Ed. Pykäläinen ed. Luukkaisen kannattamana on ehdottanut seuraavaa sanamuotoa:

"Eduskunta toteaa, että hallitus ei ole varautunut pakkodevalvaatioon siten, että se olisi välittömästi voinut ryhtyä määrätietoisin toimiin Suomen talouden kääntämiseksi nousuun ja työttömyyden alentamiseksi,

ja siirtyy päiväjärjestykseen."

Ed. Vistbacka ed. Aittoniemen kannattamana on ehdottanut seuraavaa sanamuotoa:

"Eduskunta toteaa, että luovuttuaan ecurat-kaisun yhteydessä markan ulkoisen arvon alentamisesta ja mahdollisuudesta sen avulla vaikuttaa vientiimme ja sitä kautta talouselämän ja työllisyyden positiiviseen kehitykseen on hallitus ajautunut pakkodevalvaatioon, jonka jälkeen se ei ole pystynyt vielääkään esittämään tarvittavia suunnitelmia tai jälkihoitotoimenpiteitä, jotka olisivat varmistaneet devalvaation tuoman hyödyn ja jotka riittävän nopealla aikavälillä helpot-

taisivat lamaa ja vähentäisivät työttömyyttä sekä ylläpitäisivät olemassa olevaa perusturvaa, ja toteaa, että tästä syystä hallitus ei enää nauti eduskunnan luottamusta, ja siirtyy päiväjärjestykseen."

Selonteko myönnetään oikeaksi.

P u h e m i e s : Päiväjärjestykseen siirtymistä koskevista ehdotuksista äänestettäessä ehdotan meneteltäväksi siten, että ensin äänestetään ed. Helteen ehdotuksesta ed. Vistbackan ehdotusta vastaan, sitten voittaneesta ehdotuksesta ed. Kalliomäen ehdotusta vastaan, edelleen voittaneesta ehdotuksesta ed. Pykäläisen ehdotusta vastaan ja lopuksi voittaneesta ehdotuksesta puhemiehen ehdotusta vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Vistbackan ja ed. Helteen ehdotusten välillä.

Ed. Vistbackan ehdotus "jaa", ed. Helteen ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 160 jaa- ja 18 ei-ääntä, 12 tyhjää; poissa 9. (Koneään. 1)

Eduskunta on tässä hyväksynyt ed. Vistbackan ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Kalliomäen ja ed. Vistbackan ehdotusten välillä.

Ed. Kalliomäen ehdotus "jaa", ed. Vistbackan ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 166 jaa- ja 6 ei-ääntä, 18 tyhjää; poissa 9. (Koneään. 2)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Kalliomäen ehdotuksen.

3) Äänestys ed. Pykäläisen ja ed. Kalliomäen ehdotusten välillä.

Ed. Pykäläisen ehdotus "jaa", ed. Kalliomäen ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 119 jaa- ja 47 ei-ääntä, 24 tyhjää; poissa 9. (Koneään. 3)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Pykäläisen ehdotuksen.

4) Äänestys ed. Pykäläisen ehdotuksesta puhemiehen ehdotusta vastaan.

Puhemiehen ehdotus ”jaa”, ed. Pykäläisen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 109 jaa- ja 74 ei-ääntä, 7 tyhjää; poissa 9. (Koneään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt puhemiehen ehdotuksen.

Asia on loppuun käsitelty.

Puhetta ryhtyy johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi liikevaihtoverolain väliaikaisesta muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 65
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 41

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 41. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Laaksosen: Herra puhemies! Nyt käsittelyssä oleva hallituksen esitys liikevaihtoverolain väliaikaisesta muuttamisesta on osoitus siitä, että nyt toistamiseen luottamuksen saanut Esko Ahon porvarihallitus jatkaa sillä veropoliittisella linjalla, jonka sinipunahallitus valitsi. Tämä liikevaihtoveron korottaminen merkit-

see sitä, että ensi vuonna liikevaihtoveroa perittäisiin tuo lokakuussa voimaan tullut 22 prosenttia. Mielestämme tämä liikevaihtovero on luonteeltaan hyvin epäsosiaalinen. Se kohdistuu kaikkein raskaimmin ja kipeimmin pienituloisiin vähävaraisiin ihmisiin ja lapsiperheisiin. Kannattaa muistaa nimittäin myös se, että liikevaihtoveroa on myös elintarvikkeilla, ja hallitus ei ole tehnyt mitään sen suhteen, että elintarvikkeilta poistettaisiin liikevaihtovero. Tätä hämmästellemme suuresti, samoin sitä, että hallitus veropoliittisessa linjauksessa ei ole ottanut niitä esityksiä huomioon, joita vasemmistoliiton taholta on tehty sen suhteen, että ne suurituloiselle suodet verohelpotukset, jotka heinäkuussa astuivat voimaan, olisi voitu peruuttaa.

Haluan myös korostaa sitä, että inflaationvastainen, kuten ministeri Viinanen on todennut, ”halolla inflaatiota päähän” -linja ei ole sopu- soinnussa tämän lain kanssa eikä myöskään sen lain kanssa, että kuitenkin hallitus aikoo säätää eläkeläisille indeksiveron, ja taas toisaalta ollaan myös toki ottamassa kansaneläkeläisille 1,3 prosentin kansaneläkevakuutusmaksu.

Herra puhemies! Tämän lain kolmannen käsittelyn yhteydessä tulemme esittämään, että laki hylättäisiin.

Ed. Laaksos: Herra puhemies! Haluaisin muistuttaa siitä, että pääministeri Esko Aho valtioneuvoston kyselytunnilla lupasi hallituksen ryhtyvän toimiin elintarvikkeiden vapauttamiseksi liikevaihtoverosta. Kuitenkin tämä hallituksen esitys liikevaihtoveron korotuksesta toimii täsmälleen päinvastaiseen suuntaan. Tämän hallituksen lakiesityksen hyväksyminen merkitsee sitä, että elintarvikkeiden hinnat tulevat nou- semaan.

Tässä nimenomaisessa kysymyksessä hallituksen ja pääministerin sanat ja teot ovat ristiriidassa pahemmin kuin monessa muussa asiassa. Hallituksen ministerit ovatkin velkaa selvityksen siitä, onko hallitus ryhtymässä toimiin, kuten se on luvannut, ja koska elintarvikkeiden vapauttamiseksi liikevaihtoverosta.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 26, 37, 44, 47 ja 52 §, voimaantulo- säännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotus laiksi eräistä vakuutusmaksuista suoritettavasta verosta annetun lain 3 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 66
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 42

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 42. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 3 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotus laiksi kasvinsuojelulain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 26
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 8

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 8. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 2—4, 7, 7 a, 7 b, 8 ja 12 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotukset laeiksi liikuntalain ja nuorisotyölain väliaikaisesta muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 101
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 8

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 8.

Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta ensimmäisen lakiehdotuksen 8 b §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä toisen lakiehdotuksen 8 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotus laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 16 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 102
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 7

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 7. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta lakiteksti, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotus laiksi Valtiontakuukeskuksesta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 120
Talousvaliokunnan mietintö n:o 15

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 15. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 3—5, 7 ja 15 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotus laiksi asuntotuotantolain 11 g §:n muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 150

Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 5

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö n:o 5. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskoh-
taiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Myller: Arvoisa puhemies! Tässä hallituksen esityksessä on tarkoituksena nostaa valtion omasta lainastaan perimää korkoa, lainasta, jolla rakennetaan aravavuokra-asuntoja. Tämä suoraan vaikuttaa siihen, että aravavuokria joudutaan nostamaan. Mielestäni tämä ei missään tapauksessa ole soposoinnussa sen talouspoliittisen tilanteen kanssa, jossa juuri nyt olemme. Tämä ratkaisu kiihdyttää inflaatiota, ja mikä pahinta tässä esityksessä valtio ottaa itselleen sen hyödyn, mikä on syntynyt asukkaille siitä, että rakennuskustannukset ovat alentuneet.

Hallitus perustelee esityksessään tämän hyödyn itselleen ottamista sillä, että vuokrien hinnat tulevat sillä alhaisemmiksi, että rakentamiskustannukset ovat alentuneet. Mutta on todettava, että kaikilla vuokrataloilla ylläpitävillä yhteisöillä on käytössä vuokrantasausjärjestelmä ja olisi kohtuullista, että jos muutamana vuonna saadaan säästöä rakennuskustannuksista, säästö voitaisiin jakaa myös niille vuokralaisille, jotka joutuvat tällä hetkellä kärsimään todella huippuhintaisesta asumisesta myös aravavuokra-asunnoissa.

Tulemme kolmannessa käsittelyssä esittämään lain hylkäämistä.

Ed. Vanhanen: Arvoisa puhemies! Korjaisin ed. Myllerin käsitystä: Kaikilla vuokrantajayhteisöillä ei ole tasausvuokrajärjestelmää

käytössään. Myös tässä pitää korostaa sitä, että tämä järjestelmä koskee ensi vuonna lainoitettavaa tuotantoa. Tässä ei olla keneltäkään nykyiseltä vuokralaiselta perimässä tämän takia korkeampaa vuokraa.

Ed. Myller: Arvoisa puhemies! Kysymys on nimenomaan siitä, että ajatellaan, että ensi vuonna rakennuskustannukset ovat alempana kuin ne ovat olleet muutaman viime vuoden aikana. Mielestäni olisi järkevää, että rakennuskustannusten aleneminen voitaisiin käyttää huippuvuokrien tasaamiseen. Kaikilla suurimmilla vuokrataloyhteisöillä on joka tapauksessa vuokrantasausjärjestelmä.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 11 g §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Ehdotus laiksi vuokra-asuntolainojen korkotuesta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 161

Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 6

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö n:o 6. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskoh-
taiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 2, 4 ja 6 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Poisto päiväjärjestyksestä

Toinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 9) asia.

10) Ehdotus laiksi kansainvälisiä konferensseja ja erityisedustustoja koskevista erioikeuksista ja vapauksista annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 112
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 4

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 4.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

11) Ehdotus valtion liikelaitoksista annetun lain mukaisten liikelaitosten lainanottovaltuuksista vuonna 1992

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 59
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 43

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 43.

Keskustelua ei synny.

Lainanottovaltuuksien ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

12) Ehdotus laiksi maaseutuelinkeinojen hallinnosta kunnissa

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 127
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 9

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 9.

Keskustelu:

Ed. Mattila: Herra puhemies! Käsittelyssä on hallintovaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä laiksi maaseutuelinkeinojen hallinnosta kunnissa. Laki korvaisi voimassa olevan maatalouslautakunnista annetun lain.

Esityksen mukaan kunnan tulisi huolehtia maaseutuelinkeinoja koskevan lainsäädännön täytäntöönpanosta alueellaan. Kunta voisi kui-

tenkin järjestää maaseutuelinkeinoja koskevan hallintonsa aiempaa vapaammin. Niinpä kunta voisi asettaa maaseutuelinkeinoihin liittyviä tehtäviä hoitamaan maaseutulautakunnan tai muun toimielimen tai jättää toimielimen asettamatta, jolloin tehtävät hoitaisi pää- tai sivuvir- kainen viranhaltija.

Valiokunta toteaa yksimielisessä mietinnös- sään, että vapaakuntakokeilun myötä on vapaa- kuntien ja hallinnon kokeilukuntien ollut mah- dollista järjestää kuntien hallintoa aiemmasta poikkeavalla tavalla. Kunnat ovat vapaakunta- kokeilusta annetun lain perusteella antaneet maatalouslautakunnille muun ohella erilaisia elinkeinopoliittisia kehittämistehtäviä. Useissa kunnissa on toimielimen nimi muutettu myös maaseutulautakunnaksi. Lisäksi edellä mainittu- ja tehtäviä on voitu antaa myös kunnan muun toimielimen tai jopa yksittäisten viranhaltijoiden hoidettavaksi.

Vapaakuntakokeilua koskeva lainsäädäntö on voimassa vain määräajan ja koskee vain osaa kuntia. Käsittelyssä oleva hallituksen esitys mahdollistaa kuitenkin sen, että kunnat voivat järjestää hallintonsa pysyvästi ja koko maassa aiempaa laajemmin vapaakuntahengen ja kun- nan oman päätösvallan mukaisesti. Vapaakun- takokeilu ennakoii uutta kunnallislakia, ja sen tarkoituksena on pyrkimys kuntien itsehallin- nollisen aseman vahvistamiseen, mitä täällä eduskunnassakin on vuodesta toiseen perään- kuulutettu. Tämän hetken tilanne on näet se, että valtio ohjaa ja valvoo kuntien toimintaa liian yksityiskohtaisesti.

Hallintovaliokunta on tehnyt käsiteltävänä olevaan lakiin lain tavoitteita muuttamatta sel- laisia muutoksia, joissa kuntien itsehallinnollista asemaa vahvistetaan tavalla, missä kunta saa nykyistä laajemman hallinnon organisointiva- pauden. Korostan sitä, että hallintovaliokunnan muutoksista huolimatta hallituksen esityksen si- sältö säilyy. Valiokunta on vain halunnut karsia pois sellaisen vanhakantaisen normiohjauksen, mikä tähän saakka on korostunut aivan liikaa valtion viranomaisten toimesta.

Hallintovaliokunnan muutostenkin pohjalta on todettavissa hallinnon järjestämisen toimivan siis saman suuntaisesti. Erot löytyvät lakiehdo- tuksen ja valiokunnan mietinnön ehdotusten periaatteiltaan erilaisista lähtökohdista. Valio- kunta luottaa näet siihen, että kunta kykenee hoitamaan ja haluaa hoitaa sille asetetut lakisää- teiset tehtävät asianmukaisesti ilman valtion ohjauskeinojen yksityiskohtaista säätelystä.

Valiokunnan ehdotuskin takaa sen, että kunnassa on tehtäviä hoitamassa pätevä asiantuntija viranhaltijatasolla niiden maataloudellisten ja muiden maaseututehtävien suorittamista varten, jotka lainsäädännössä on asetettu kuntien tehtäväksi.

Yksityiskohtaisista muutosesityksistä totean vielä seuraavaa:

Voimassa olevan maatalouslautakunnista annetun lain mukaan jokaisessa kunnassa tulee olla maatalouslautakunta tai, milloin sen tehtävät ovat vähäiset, jokin muu lautakunnan tehtävistä huolehtiva toimielin siten kuin kunnanvaltuusto päättää.

Käsittelyssä olevan hallituksen esityksen mukaan kunnassa olisi maaseutulautakunta. Kunta voisi kuitenkin johtosäännöllä antaa maaseutulautakunnan tehtävät myös kunnan muun toimielimen tai yhden taikka useamman viranhaltijan suoritettavaksi.

Valiokunnan ehdotuksessa taas esitetään vapaakuntakokeilun kokemusten ja muutoinkin hallinnon uusien kehittämistarpeiden perusteella, että lakiehdotuksen 3 §:ää muutettaisiin niin, että laissa ei enää nimettäisi sitä kunnan toimielintä, joka hoitaisi lakiehdotuksen mukaiset tehtävät. Asiasta päättäminen jäisi kunnanvaltuuston ratkaistavaksi.

Näiltä pohjilta valiokunta esittää, että laissa mainittaisiin ensimmäisenä vaihtoehtona monijäseninen kunnan toimielin. Tämä korostaisi tehtävien vaativuutta, monipuolisuutta ja laajuutta. Valiokunta haluaa siis luottaa siihen, että kunnat osaavat järjestää organisaationsa tavalla, missä kunnille asetetut tehtävät kyetään hoitamaan asianmukaisesti. Valiokunnan kannanoton taustana on siis se, että luotetaan siihen, että kunta kykenee hoitamaan kunnallislain mukaisesti johtosäännöillään nämä tehtävät.

Lakiehdotuksen 4 §:n mukaan kunnassa voi olla pää- tai sivuvirkainen maaseutupäällikkö tai vastaavasti yksi tai useampi viranhaltija. Edellä olevan perusteella valiokunta ehdottaa, että laista poistettaisiin maininta tehtäviä hoitavan viranhaltijan nimikkeestä. Kunta voi ilman valtion yksityiskohtaista ohjaustakin määritellä nimikkeen.

Lakiehdotuksen 7 §:n osalta valiokunta katsoo, että erityisten kelpoisuusehtojen asettaminen luottamushenkilöille ei ole perusteltua. Mitä tulee viranhaltijoiden kelpoisuusvaatimuksiin, valiokunta korostaa, että nykyisin kunnat kykenevät lähtökohtaisesti itse asettamaan myös viranhaltijoiden kelpoisuusvaatimukset.

Voimaantulon osalta valiokunta katsoo, että vahvistamisen ja voimaantulon välillä tulee olla riittävän pitkä aika, jotta kunnat ehtivät ryhtyä lain täytäntöönpanoon liittyviin valmistaviin toimiin. Siksi valiokunta katsookin, että lain tulisi astua voimaan aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua sen vahvistamisesta.

Lopuksi, herra puhemies, korostan sitä, että hallintovaliokunnan muutosehdotukset eivät muuta hallituksen esityksen pääasiallista sisältöä. Muutokset ovat sopusoinnussa vapaakuntakokeilun tavoitteiden ja edessä olevien kunnallislain muutosten kanssa.

Lisäksi nämä muutokset ovat sopusoinnussa niihin suuntaviivoihin nähden, mitä edellinen eduskunta hallinnon uudistuksesta on todennut. Toivon, että eduskunta aiempien linjapäätösten mukaisesti voisi hyväksyä nyt käsiteltävänä olevan hallintovaliokunnan yksimielisen mietinnön. Tässä avataan uusia uria muidenkin hallinnonalojen vastaisille uudistuksille, jotka kiistatta ovat edessä viimeistäänkin valtionapu-uudistuksen yhteydessä.

Vielä korostan sitä, että on aivan luonnollista, että lakiin sisältyy hallinnolle seurantavelvollisuus lain toimivuuden osalta ja maaseutuelinkeinojen hallinnon asianmukaisen järjestämisen osalta kunnissa.

Ed. Pulliainen: Herra puhemies! Minulla ei ole mitään lisättävää siihen, mitä ed. Mattila, valiokunnan uusi puheenjohtaja juuri esitti mietinnöstä. Kiinnitän vain huomiota siihen, kuinka valtava muutos asenneilmastossa on tapahtunut viimeisen neljän ja puolen vuoden aikana.

Edellisessä eduskunnassa toki oli alttiutta siihen, että vapaakuntakokeilulle annettiin mahdollisuus ja sitten on annettu vielä lisää väljyyttä järjestää vapaakuntakokeilua tarkoituksenmukaisella tavalla. Merkittävää on se, että nyt löytyi niin paljon luottamusta kuntatasoon, että se näkyy jo konkreettisesti lainsäädännössä.

Hartaasti toivon, että tämä merkitsee käytännössä sitä, että eduskunnan ratkaisua luetaan tarkoin niin sisäasiainministeriössä kuin erityisesti lohkominiisteriöissä ja ajatellaan, että tämän mallin mukaisesti tuodaan myös tulevat hallinnointilait eduskunnan käsittelyyn. Nythän työn teki varsin ennakkoluulottomasti hallintovaliokunta. Näin päästäisiin todella merkittävästi edistyksellisempään kuntapolitiikkaan Suomessa.

Ed. Kaarilahti: Arvoisa puhemies! Ed. Mattila toi esille, että hallintovaliokunnan esitys ei ainakaan olennaisesti muuta hallituksen esitystä. Itse näkisin kuitenkin, että kun hallintovaliokunta lähtee lain valmistelutyöhön, se osoittaa, että hallituksen esitys ei ole ollut riittävä.

Toiseksi mielestäni hallintovaliokunnan muutosesitykset eroavat melko olennaisesti hallituksen esityksestä. Periaatteena oli pyrkiä säätelystä pois ja lisätä kunnille kuuluvaa itsemääräämisoi-keutta.

Olen tukemassa sitä, että yksimielinen hallintovaliokunnan esitys menee läpi, mutta olen myös valmis hyväksymään, mikäli sitä esitetään, koko lain hylkäämisen.

Ed. Vähänäkki: Herra puhemies! Ed. Kaarilahti totesi päinvastoin kuin valiokunnan puheenjohtaja, että tämä hallintovaliokunnan mietintö muuttaisi hallituksen ehdotuksen sisäistä olemusta. Mielestäni näin ei nimenomaan ole, vaan tässä uudistetussa muodossa päästään samaan lopputulokseen: Maatalouselinkeinoja koskevaa lainsäädäntöä kuntatasolla asianomaisen toimielin hoitaa ja sitä varten myös tarvittava määrä virkakuntaa perustetaan. Tämän keskeisen sisällön laki tosiaan tuo esiin, mutta toisaalta ehdotus on ulkomuodoltaan ja tekstiltään muuttunut aika radikaalisesti ja on hallintovaliokunnan mielestä linjassa — aikanaan, kun vapaakuntalaitos tulee pysyväisemmäksi — niiden periaatteiden kanssa, mitä silloin tulee toteutettavaksi.

Tällä hetkellä maatalouslautakunnista annettu laki on aika tavalla kunnallista itsehallintoa polkeva ja tallova. Se on valtion holhouslaki, niin kuin sanotaan, ja brezhneviläisen kauden tuote, josta nyt valiokunnan tekemällä muutoksella päästään lopullisesti irti.

Huvittavana yksityiskohtana oli se, että hallitus toi jopa virkanimikkeitä myöten uusia esityksiä. Nimenomaan maaseutupäällikkö-nimitys herätti voimakkaan vastareaktion sen muuttamiseksi. Esimerkiksi kunnanjohtajan virat tuntuivat tarpeettomilta, jos samaan virastoon tulee maaseutupäällikkö.

Ed. Metsämäki: Arvoisa puhemies! Yhdyn niihin ajatuksiin, joita valiokunnan puheenjohtaja Mattilalla oli muutoksista, jotka mielestäni ovat erittäin hyviä. Tehdyt muutokset osoittavat selvästi ennakkoluulottomuutta, jota hallintovaliokunnalla on tässä asiassa ollut. Kun ajatellaan, että hallituksen esitys lähti hyvin

vanhakantaisesta hallintokäytännöstä, joka on kuntia holhoava ja joka ei antaisi millään tätä päätösvaltaa sinne, missä itse asiatkin hoidetaan, niin mielestäni hallintovaliokunta teki asiassa hyvän avauksen ja suuren työn muuttaessaan tätä ja sen sanontoja tältä osin. Pidän näitä muutoksia hyvinä ja yhdyn niihin käsityksiin, joita hallintovaliokunnassa on ollut.

Ed. Varpasuo: Herra puhemies! On tietysti miellyttävää, että ed. Vähänäkki riensi puolustamaan hallituksen esitystä, mutta totuuden nimessä on kuitenkin sanottava, että tämä alkuperäinen hallituksen esitys edusti vanhakantaista ajattelua ja aivan kuten hallintovaliokunnan puheenjohtaja Mattila ja ed. Pulliainen totesivat nyt tämä esitys on kaikkien uuden kunnallishallinnon ajatusten mukainen ja vapaakunta-ajattusta kunnioittava. Alkuperäinen esitys oli siitä niin kaukana kuin vain suinkin voi ajatella.

Vielä tänä päivänä, harmillista kyllä, meiltä löytyy erityisministeriöitä, jotka eivät ole kuulleetkaan sellaisesta asiasta kuin kunnallinen itsehallinto, vaan vieläkin yrittävät pikkupiirteisesti ohjata kuntia kaikkia yksityiskohtia myöten kyseisessä asiassa. Kiitos tietysti hallituksen puolustuksesta, mutta tässä kohden se oli tarpeeton. Tämä olisi saattanut olla todella sellainen laki, jos valiokunta ei olisi lähtenyt sitä korjaamaan, joka olisi saanut, niin kuin ed. Kaarilahti totesi, suoran hylyn.

Ed. Liikkonen: Arvoisa puhemies! Itse olen erittäin tyytyväinen siihen ilmapiiriin, jossa esitystä hallintovaliokunnassa käsiteltiin. On todella niin, että meidän täytyy avata silmämme ja katsoa tulevaisuuteen. Me olemme tekemässä valtionosuusuudistusta, jonka myötä kunnille annetaan tietty rahamäärä ja kunnilta annetaan yhä enemmän päätäntävaltaa ja vaaditaan kykyä toimia ja tarmoa. Myös silloin täytyy muistaa, että kunnilla pitää olla oikeus tehdä itsenäisesti päätöksiä.

Tämä esitys toivottavasti on eräänlainen tien näyttävä myöskin muissa saman tyyppisissä kuntia koskevissa asioissa, ja toivon, että tällainen tahti myös valiokunnissa jatkuu. Kannatan ehdotusta lämpimästi.

Ed. Näsi: Arvoisa puhemies! Kannatan ehdotuksen hyväksymistä ja toistan sen, mitä täällä jo on sanottu, että eduskunta kaikessa viisaudessaan on todella hyväksynyt maaseutuelinkeinonlain. Olisi hyvin outoa, jos ei nyt käytännön

toimenpiteitä ja toteutusta varten saataisi hallintolakia, jolla taataan se, että meidän maaseutumme kehittäminen, elinkeinopohjan laajentaminen ja vahventaminen, toteutetaan myös käytännön tasolla. Kaiken lisäksi tässä on todella hyvä valiokunnan ehdotus, että vastuu toteuttamisesta jätetään lähelle kansaa, kunnanvaltuustoille, jotka kansa on suoraan valinnut, eikä välillisesti valitulle ministeriölle ja sen virkamiehille. Pohjana oleva esitys oli kuin putki, jonka päästä ei näkynyt edes kunnolla valoa. Mutta valiokunnan ehdotus edustaa uutta hallintokulttuuria, ja sitä on mielestäni kannatettava lämpimästi.

Totean vielä, että ehdotus on myös suorassa linjassa Euroopan neuvoston hyväksymien hallinnon kehittämistavoitteiden kanssa, joihin me yhdyntävään Eurooppaan pyrkivänä tasavaltona varmaan haluamme tukeutua ja sitoutua.

Ed. V ä h ä n ä k k i: Herra puhemies! On ikävää, että en vielä osaa puheenvuoroani niin esittää, että ed. Varpasuokin sen ymmärtäisi. Minähän nimenomaan sanoin, että olen tämän radikaalin uudistuksen takana ja yhdyin valiokunnan puheenjohtajan Mattilan sanoihin siinä, että se tavoite, mihin hallituksen lakiesitys tähtäsi, toteutuu myös meidän muuttamassamme muodossa ja vieläpä paremmin. Kuntaan tulee muodostaa organisaatio ja sille virkamiehistö, joka hoitaa maatalouslainsäädäntöön liittyvät asiat. Ehkäpä tämä ed. Varpasuolle nyt selvisi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

13) Ehdotus laiksi kuntien yleisestä valtionosuudesta ja yleisistä rahoitusavustuksista annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 132
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 10

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 10.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

14) Ehdotus laiksi kirkkolain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 177
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 11

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 11.

Huomautan valtiopäiväjärjestyksen 61 §:n säännöksestä, jonka mukaan muut kuin evankelis-luterilaiseen uskontunnustukseen kuuluvat eivät saa ottaa osaa kirkkolain käsittelyyn.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

15) Ehdotukset laeiksi maaseutuelinkeinolain, porotalouslain, luontaiselinkeinolain ja kolttalain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 96
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 9

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 9.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

16) Ehdotus laiksi maataloustulolain eräiden säännösten soveltamisesta vuonna 1991

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 123
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 10

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 10.

Keskustelu:

Ed. A i t t o n i e m i: Herra puhemies! Pidän kohtuuttomana sitä, että yhteiskunnassa erään ammattiryhmän, nimittäin maanviljelijöiden, lailla vahvistettuja oikeuksia elintuloonsa jälkikäteen heikennetään, niin kuin tässä laissa nyt on tapahtumassa. Siitä huolimatta, että valio-

kunta on hallituksen suostumuksen mukaisesti poistanut siitä 1 §:n, ehdotus on ristiriidassa myös perustuslain kanssa sikäli, että maanviljelijä on jyvät peltoon kylvänyt, tehnyt työn ja hankkinut apulannat. Siinä vaiheessa, kun jyvät ovat pussissa, lähdetään muuttamaan sitä tulonjakoa, joka maataloudelle on luvattu. Minkään muunkaan ammattiryhmän osalta ei näin tehdä.

Me taistelemme täällä lujasti muidenkin ammattiryhmien puolesta, myös eläkeläisten ja muiden, jotta heidän elinolosuhteitaan ei heikennettäisi. En minä eikä meidän ryhmämme voi hyväksyä tämän tyyppistä toimintaa, mitä maatalouselinkeinon kohdistetaan. Me hyväksymme sen, että maatalouden rakenteita tulee muuttaa, maatalouden ylituotanto tulee saada aisoihin ja hyvinkin voimakkaasti siihen suuntaan. Mutta se, että jälkikäteen muutetaan tulonjakoa, on kohtuutonta, erityisesti kun keskusta on asiassa mukana, jonka pitäisi olla erikoisesti maanviljelijöiden puolestapuhuja. Nyt pahemmin kuin koskaan aikaisemmin perustuslain vastaisesti, vaikka näin ei ole perustuslakivaliokunnan lausunnossa katsottu olevan, puututaan maanviljelijöiden jo solmittuun tulospimukseen.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemen puheenvuorossa sinänsä periaatteellisella tasolla oli tietysti hyvinkin paljon sisältöä. Mutta tässä tapauksessa on kuitenkin syytä muistaa, että tästä asiasta niiltä osin kuin asia on enää tässä lainsäädännössä mukana, on kysymys maataloustuloneuvotteluissa sovitusta asiasta. Maataloustuottajat ovat etujärjestöjensä, suomen ja ruotsinkielisten järjestöjensä, kautta sitoutuneet tähän ratkaisuun, ja eduskunta osaltaan siunaa tuloksen. Tässä tapauksessa ed. Aittoniemen kritiikin kohde on maataloustuottajajärjestöt.

Ed. S-L. Anttila: Herra puhemies! Hallituksen esitys, jolla maataloustulolakia eräiden säännösten osalta tarkistetaan takautuvasti, johdetaan yksinkertaisesti siitä pattitilanteesta, johon ajaututtiin, kun maataloustulolain mukainen maataloustuottajien vastuu tuli täyteen eli yksinkertaisesti 13 prosentin säännös tuli täyteen eikä laki antanut vastausta siihen, miten menetellään tämän jälkeen. Sitä taustaa vasten lainsäädäntöä on jouduttu avaamaan ja tuotu eduskuntaan.

Sen sijaan esitystä on eduskunnassa hallituspuolueiden neuvottelujen tuloksena merkittävästikin maatalouden kannalta muutettu. Esi-

tyksestä on poistettu 1 §, jossa tavoitehintojen alitus palautetaan 1 prosentin tasolle, kun se hallituksen alkuperäisessä esityksessä oli 2 prosenttia. Tämä tietää maatalouden osalta noin vajaan 180 miljoonan markan tuloa, joka otetaan huomioon seuraavissa maataloustuloneuvotteluissa.

Kaiken kaikkiaan ed. Aittoniemi on siinä oikeassa, että nyt ollaan tilanteessa, jossa maahan ollaan rakentamassa tulopoliittista kokonaisratkaisua nollalinjalta. Totta kai, näin uskon, ensi vuoden budjetin yhteydessä on ilman muuta hallituksen piirissä palattava uudelleen siihen, mitkä ovat maatalouden ratkaisut ensi vuotta koskien, koska niiden tulee toki olla jonkin asteisessa linjassa sentään sen tulopoliittisen ratkaisun kanssa, joka tässä maassa toivon mukaan mahdollisimman pian saadaan aikaseksi ja jota tietäakseni tehdään nollalinjalta.

Valiokunnassa on käyty ei niinkään tämän asian yhteydessä vaan siihen liittyen vientikustannusmaksulain tiimoilta keskustelua siitä, ettemme me suinkaan kukaan hallituspuolueidenkaan kansanedustajista pidä hyvänä sitä tilannetta, että kun kylvöt on tehty ja ollaan korjuuseen ryhtymässä, takautuvasti tulee ilmoitus siitä, että nyt onkin rehuviljassa 30 pennin vientikustannusmaksu, kun se aikaisemmin oli 10 penniä jne. Nämä ratkaisut pitäisi jatkossa tehdä niin, että keväällä kylvöjä suunniteltaessa olisi selkeä tieto siitä, mikä on syksyn tilanne, mikä on viljan hinta ja yleensä maatalouden ja valtion välinen vientikustannusvastuu. Tämän tyyppisestä lainsäädännöstä, jota me nyt olemme käsittelemässä, maataloustulolakia takautuvasti muuttamassa, on todella pakko päästä eroon. Siinä me olemme kaikki samaa mieltä. Käsitteäkseni tästä asiasta on valiokunnan piirissäkin erittäin laaja yksimielisyys.

Ed. V i s t b a c k a: Herra puhemies! On mielenkiintoista yleensäkin se, että keskustapuoluevetoinen hallitus antaa sellaisia esityksiä, jotka rikkovat voimassa olevia säännöksiä, kuten kyseisen esityksen 1 § mielestäni. Toisaalta myös, kuten ed. S-L. Anttila aivan oikein totesi, on kohtuutonta viljelijäväestölle se, että kun keväällä suunnitellaan ja luotetaan siihen hintaan, mikä on sopimuksilla saatu, niin silloin, kun satoa korjataan, sopimus onkin muutettu ja hinnat ovat paljon alempia. Maatalousväestölle ei anneta valinnan mahdollisuutta keväällä, kun viljan viljelyä esimerkiksi suunnitellaan. Tämä on mielestäni osittain jopa perustuslain vastaista

lähinnä siitä syystä, että voimassa olevia sopimuksia lähdetään takautuvasti muuttamaan.

Arvoisa puhemies! Se, mikä minua eniten häiritsee maataloutta koskevien lakiesitysten osalta, on se, että niitä tuodaan tiipoittain eduskuntaan ja osa niistä viedään perustuslakivaliokuntaan, jolloin pohditaan niiden mahdollista perustuslain vastaisuutta taikka säätämisyjärjestystä lähinnä. Silloin nimenomaan konfiskatorinen puoli ei tule esiin. Toivoisinkin, että tulevaisuudessa, kun maataloutta koskevia hallituksen esityksiä tulee useampia, ne olisivat yksissä kansissa, jolloin voidaan kokonaisuus nähdä, mitä se todellisuudessa markkamääräisesti merkitsee maataloustuottajille.

Ed. Aittomies: Arvoisa puhemies! Pyy-sin puheenvuoron ed. Pulliaisen puheenvuoroon. Toki tiedän, että MTK on tällaiseen suostunut, mutta vielä suuremmalla syyllä sekä puolue, Suomen keskusta, että Maataloustuottajain Keskusliitto ovat pettäneet ne ihmiset, joiden asialla ne ovat, niin kuin sanoin ja niin kuin ed. Vistbackakin sanoi — hän on antanut muistaakseni myös eriävän mielipiteensä perustuslakivaliokunnan lausuntoon — perustuslain vastaisesti. Ihmisiä ei saa tällä tavalla pettää.

Totean vielä sen, että ed. Riihijärvi, joka ei ole paikalla, on jättänyt vastalauseen valiokunnan mietintöön, ja me tulemme esittämään lain hylkäämistä sen kolmannessa käsittelyssä.

Ed. S-L. Anttila: Arvoisa herra puhemies! Ed. Vistbacka puheenvuorossaan kiinnitti huomiot erittäin tärkeään asiaan. Olen itse aikoinaan ollut kaksi vaalikautta perustuslakivaliokunnan jäsen, ja täytyy todeta, että siellä sen selvittäminen, mikä on esimerkiksi konfiskatorista, on äärettömän vaikeata siitä yksinkertaisesta syystä, että maatalouden tulonmuodostukset ovat valtiosääntöasiantuntijoille äärettömän vaikea alue. Me olemme siellä aikoinaan pohtineet mm. sitä, oliko yhdistetty suurten sikaloiden ja kanaloiden markkinointimaksu konfiskatorinen vai ei. Asiantuntijakuulemisen yhteydessä ongelma on juuri se, eikä se mikään ihme suinkaan ole, että valtiosääntöasiantuntijoille eivät ole auenneet maatalouden monimutkaiset tulonmuodostukset.

Olen ed. Vistbackan kanssa siitä ihan samaa mieltä, että näitä asioita pitäisi enemmän tutkia konfiskatorisuuden näkökulmasta, koska mm. ne viljan vientikustannusmaksut, jotka meille

tulevat jatkossa, tekevät kohtuullisen suuren loven viljelijöiden tulotasoon.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Kiinnitän ed. Aittoniemen huomiota siihen, että tässä nimenomaisessa tapauksessahan on nyt tapahtumassa niin, että se osa, mistä ei ollut sovittu, on poistettu ja se, mistä on sovittu, säilyy. Toisin sanoen teidän periaatteenne toteutuvat kaikilta osiltaan siinä muodossa, miten asia on kirjattu maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintöön.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Haluan huomauttaa ed. Pulliaiselle, että ainakaan asiantuntijoiden mukaan MTK ei ole sellainen sopimusosapuoli, joka pystyy tekemään tällaisia sopimuksia juridisesti lähinnä sen johdosta, että on tulkittu, että ns. maataloustulosopimus olisi pitänyt tehdä jokaisen viljelijän erikseen toisen osapuolen kanssa, koska lainsäädäntö ei anna tähän mahdollisuutta. Tässä on eräs mielenkiintoinen tulkintaongelma nimenomaan maatalouden osalta, eli lainsäädäntöä siltä osin tulisi muuttaa, että tällaisia ristiriitoja jopa asiantuntijoiden lausunnoissa ei ilmentyisi.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Tulkiten ed. Vistbackan äskeisen puheenvuoron sillä tavalla, että meidän tulee siirtyä sellaiseen maataloustulolakiin, jossa sovitaan jokaisen viljelijän kanssa erikseen siitä, minkälainen maataloustulo hänelle on muodostuva.

Ed. Vistbacka: Herra puhemies! Tätä en varmasti tarkoittanut. Minä nimenomaan sanoin sen, miten asiantuntijat tulkitsevat. Jos ed. Pulliainen olisi kuunnellut loppuun, mitä minä sanoin, sanoin, että asianomaista lakia on muutettava niin, että mahdollisuus ja tulkinta annetaan nimenomaan Maataloustuottajain Keskusliitolle.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

17) Ehdotus laiksi turvapaikan hakijoiden vastaanottoasemista ja -keskuksista

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 171

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö n:o 8

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveystieteiden miehistö n:o 8.

Keskustelu:

Ed. Nordman: Puhemies, talman! Social- och hälsovårdsutskottets kläm om att ersättning för andra än s.k. kvotflyktingar skall utgå ända från och med deras placering i en kommun bör faktiskt verkställas. I dagens läge vet vi att ett femhundredatal flyktingar som har beviljats uppehållstillstånd väntar på att få flytta till någon kommun. Men det saknas mottagande kommuner.

I regel har dessa flyktingar tvingats leva på mottagningscentral ungefär ett år i väntan på beslut med allt vad det innebär av trångboddhet, sysslolöshet och psykisk press. Fortsatt väntan innebär självfallet även kostnader för det finländska samhället.

Sosiaali- ja terveystieteiden kunnille voidaan suorittaa korvaus myös muista kuin kiintiöpakolaisista heidän kuntaan sijoittamisestaan alkaen tulee todellakin toteuttaa. Tiedämme, että nykyisessä tilanteessa viitisensataa turvapaikan saanutta pakolaista odottaa muuttoa johonkin kuntaan. Vastaanottavista kunnista on kuitenkin pulaa. Yleensä nämä pakolaiset ovat joutuneet elämään vastaanottokeskuksissa noin vuoden ajan päätöstä odottaessaan kaikkine siihen kuuluvine ongelmineen, kuten ahtaasti asuminen, toimettomuus ja psyykinen paine. Odotuksen jatkuminen aiheuttaa tietysti myös kustannuksia suomalaiselle yhteiskunnalle. Tätä on syytä korostaa.

Kiintiöpakolaiset pystytään, niin kuin tiedämme, sijoittamaan turvapaikan hakijoita paljon paremmin. Olennaisena syynä on kuntien valtiolta saama parempi korvaus. Vaikka voidaan kysyä, miten humaani kuntien asenne sitten onkaan, nykyisestä pullonkaulasta ei selvittäne ilman valtion kunnille tarjoamia parempia ehtoja.

Kuntien suhtautumiseen vaikuttaa tietysti myös nykyisessä tilanteessa kuntien tiukoille joutunut talous. Tämän ymmärrämme. Myös Ruotsissa ja Norjassa valtio on joutunut tarkistamaan vastaanottolaitteita ehtoja kunnille paremmiksi. On toivottavaa, että tällaisten kysymysten hoitaminen on helpompaa jatkossa myönteisemmän suhtautumisen avulla pakolaisiin. Nyt kui-

tenkin odottavien pakolaisten on päästävä ulos keskuksista, ulos toimimaan, tekemään työtä ja asumaan suomalaisessa yhteiskunnassa.

Talman! Vi vet att kvotflyktingar kan placeras bättre än asylsökande. Den väsentliga förklaringen till det är att kommunerna får bättre ersättning av staten. Även om man naturligtvis kan fråga sig hur human det är av kommunerna att ha en dylik inställning till asylsökande så lär den nuvarande flaskhalsen inte kunna lösas med mindre än att statens villkor gentemot kommunerna ändras. Till inställningen bidrar naturligtvis kommunernas ansträngda ekonomi i dagens läge. Det kan nämnas att även i Sverige och Norge har staten tvingats ändra villkoren att bli förmånligare för kommunerna för att komma till rätta med samma fråga.

Låt oss hoppas att den här typen av frågor blir lättare att sköta i fortsättningen med hjälp av en positivare inställning till flyktingar. Men i det här läget handlar det om att flyktingar som har väntat länge måste få komma ut i samhället, komma ut för att verka, arbeta, studera och bo bland finländare i det finländska samhället.

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Meillä on suuri ongelma pakolaisten kanssa. Edellisen hallituksen kyvytön sisäasiainministeri laski maahamme tulvimalla somaleita, joista nyt ei tahdota päästä millään eroon ja joille on annettu täällä oleskelulupa, noin tuhannelle somalille. Heistä olisi päästy silloin, jos olisi nykyinen systeemi. Täytyy sanoa, että ministeri Pekkariselle tulee nostaa hattua sikäli, että hänellä on selkärankaa toimia lakien mukaisesti ja estää sellaisten tulo, joilla ei ole mitään asiaa meille. Somaleja nyt ei voida palauttaa mihinkään, kun he ovat täällä tällä hetkellä. Heille myönnetään oleskelulupia, jotka ovat yhtä tyhjän kanssa. He lojuvat täällä yhteiskunnan kustannuksella ties kuinka monta vuotta eteenpäin. Oleskelulupia on myönnetty tuhatkunta, ja näitä tulee lisää. Lähes kaikille somaleille annetaan oleskelulupa, koska ei tiedetä, mihin heidät nyt työnnettäisiin. Kun heitä tuli tänne, silloin asia olisi ollut tietysti toisin.

Laissa mainitaan joka toisessa kappaleessa Punaisen Ristin nimi, jolle pakolaiskysymys on bisnes. Niin kuin on luettu lehdistä ja muualta, Punainen Risti, ei nyt ehkä välttämättä Suomen, ohjaile nimenomaan pakolaisia Suomeen, jotta Suomessa Punainen Risti, joka saa 10 prosenttia pakolaiskustannuksista, saisi tehdä bisnestä.

Laista myös ilmenee, minkä olen aikaisemminkin maininnut, että Perniön ja Lapinlahden alkoholistihuoltolat tyhjennetään talveksi alkoholisteista, jotka tarvitsevat välttämättä huoltoa. Samalla vaihdetaan siellä myös työntekijät. Toki huoltolat kunnostetaan hienoiksi ja laitetaan sinne parketit lattioihin ja kaikki tällaiset ja sen jälkeen samoihin tiloihin otetaan pakolaisia, jotka eivät edes omaa aamuteetään suostu keittämään, vaan siihenkin täytyy olla keittäjä. Minua ärsyttää entistä enemmän tämä systeemi, joka tapahtuu omien kansalaisten kustannuksella tänä huonona aikana, enkä hyväksy tämän tyylistä toimintaa, jossa huoltoloista omat kansalaiset heitetään talvipakkaseen ja annetaan ne pakolaisten käyttöön suomalaisessa yhteiskunnassa.

Ed. U. A n t t i l a : Arvoisa puhemies! Kiinnitän ed. Aittoniemen huomiota siihen, että pakolaisuuden määrittämisestä on olemassa kansainvälisiä säännöksiä, joita Suomen valtiokin noudattaa.

Mitä tulee pakolaisten määrän kasvamiseen, on aivan selvää, että kun monissa kolmannen maailman maissa on tietyn sanoisinko riiston jäljiltä epävakaisuutta ja myös ekologisia kriisejä, niin näissä maissa on entistä vaikeampi kansalaisten saada toimeentuloaan eli tulee myös sellaisia pakolaisongelmia, jotka eivät välttämättä liity poliittisiin taistoihin ja siihen henkilökohlaiseen pakolaisuuden määritelmään, joka on yleisesti hyväksytty. Yleinen epävakaisuus kaiken kaikkiaan lisää ihmisten hädänalaisuutta.

Ed. P u i s t o : Arvoisa puhemies! Tämän tyyppisen asian kohdalla olisi jo syytä luopua populismista, shovinismista ja rasismista, jota asian kohdalla SMP on riittävästi ennen viime vaaleja ja näköjään vielä vaalien jälkeenkin harastanut.

Olen iloinen siitä, että pakolaisten vastaanottoasemia ja keskuksia koskevan lainsäädännön laadinnassa on päästy alkuun. Kun ed. Aittoniemi esiintoi SPR:n toiminnan, niin on kuitenkin ollut hyvä, että joku kykeni aloittamaan. Tällä hän organisaatiota selkeytetään ja myös siirretään valtiolle SPR:n toimintaa mahdollisuuksien mukaan heti, kun kykenemme sen valtiovallan toimesta hoitamaan.

Populistisia ovat puheet huoltoloitten parkeista ja muista. Minun mielestäni jokin raja

pitäisi olla tällaisen todellisen asian keskustelussa. Avohoidolla meidän pitäisikin hoitaa alkoholistimme. Ed. Aittoniemi tietää, että siltä osin on siirrytty erittäin hyviin avohoidollisiin ja lyhytaikaisiin hoitomuotoihin.

Sen sijaan toivon, että lainsäädäntöä voidaan jatkaa siten, että saataisiin käytännön työntekijöitten toiveet toteutettua vaikka asetuksilla. Kaivataan kovasti todellista asemien käytännön työtä ohjaavaa asetusta ja säännöstöä. Jos ed. Aittoniemi on tietoinen ja faktana esittää, että kieltäydytään aamuteen keitosta, ehkä pitää olla kulttuuriamme selkeyttäviä asetuksia ja säädöksiä, joita työntekijä voi käyttää eräänä keskustelumutona, jollei keskustelu muuten etene. Olen iloinen, että lainsäädäntötyö nyt on alkanut tältä osin.

Ed. P u l l i a i n e n : Herra puhemies! On erittäin valitettavaa, että ed. Aittoniemeä ärsyttää tämäkin asia niin paljon, että hän ryhtyy lausumaan julki näkemyksiään, joihin olemme jo kovin hyvin tottuneet.

Tässä tietyksi olennaista on se, että ongelma lienee ed. Aittoniemessä itsessään siltä osin, että hänen henkilökohtainen ärsytyskynnyksensä on asiassa poikkeuksellisen alhaalla. Sillä tavalla hyvin pienet ulkoiset ärsykkeet saavat hänet lausumaan näitä omalta kannaltaan perusteltuja mielipiteitä, joihin kuuluu myös jatkuva Suomen Punaisen Ristin halveeraaminen. Kun järjestöä ei voi herjata kaiketi meikäläisen lainsäädännön mukaan, asiaan täytyy löytää ratkaisu muuta tietä. Minä ehdotankin, että menetellään niin, että ed. Aittoniemen äskeinen puheenvuoro ja muut saman sisältöiset aiemmat puheenvuorot saatetaan Suomen Punaisen Ristin tietoon, joka antaa sitten niistä julkisen lausunnon, jota voimme arvioida itse kukin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

18) Ehdotus laiksi lasten kotihoidon tuesta annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 109

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 9

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 9.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

19) Ehdotus laiksi yrittäjien eläkelain 9 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 146

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 10

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 10.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

20) Ehdotus laiksi työnvälityslain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 179

Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 6

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 6.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

21) Hallituksen esitys n:o 185 laiksi potilaan asemasta ja oikeuksista

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Sosiaali- ja terveysministeri **Kuusko**: Arvoisa puhemies! Potilaan asemaa, oikeuksia ja oikeussuojaa koskevien säännösten kehittäminen on tapahtunut asteittain. Terveys- ja huollon

laatuun vaikuttava terveydenhuollon ammatinharjoittamisen lainsäädäntö on muotoutunut pääasiassa 1960- ja 1970-luvuilla.

Vuonna 1980 asetettu terveydenhuollon oikeussuojatoimikunta sai tehtäväkseen selvittää, miltä osin potilaan oikeuksia koskeva lainsäädäntö oli kehittämisen tarpeessa ottaen huomioon kansainvälinen kehitys. Vuonna 1982 toimikunta ehdotti potilasvahinkolain ja potilaan oikeuksia koskevan lain säätämistä. Vuonna 1987 voimaan tulleella maailman ensimmäisellä potilasvahinkolailla luotiin erillinen korvausjärjestelmä koskemaan terveyden- ja sairaanhoidon yhteydessä potilaalle sattuneita henkilövahinkoja. Potilasvahinkolain aikaansaamista helpotti se, että Ruotsista saatiin tietoja vastaavan sopimusperustaisen järjestelmän toimivuudesta.

Myös potilaan oikeuksia koskevaan lakiin suhtauduttiin vuonna 1983 järjestetyllä lausuntokierroksella pääasiassa myönteisesti. Lainsäädäntötekniikasta vallitsi kuitenkin erilaisia käsityksiä. Lääkintöhallitus antoi tuolloin myös potilaan oikeusasemaa koskevia yleis- ja ohjekirjeitä. Potilasvahinkolakia pidettiin siksi sosiaali- ja terveysministeriössä kiireellisempänä hankkeena.

Tänä päivänä tilanne on kuitenkin ratkaisevasti muuttunut. Lääkintöhallitusta ei enää ole. Valtionhallinnon normi uudistuksen seurauksena kumoutuivat keskeiset potilaan oikeusasetukset, jotka selventävät lääkintöhallituksen yleis- ja ohjekirjeet. Vapaa- ja kunnallishallinnon korostavat kunnallishallinnon itsemääräämisoikeutta. Hankkeet eivät sinänsä johda kuntalaisen aseman huomioon ottamiseen.

Toisaalta yksilön oikeudet elävät renessanssiin. Suomessa tämä näkyy siinä, että suhtaudumme huomattavasti aikaisempaa vakavammin kansainvälisten ihmisoikeussopimusten velvoitteisiin. Perusoikeuskomitea puolestaan viimeistelee ehdotustaan Hallitusmuodon perusoikeussäädösten uudistamiseksi. Hallitus on hallitusohjelmassaan todennut turvaavansa kaikille tasavertaiset peruspalvelut asuinpaikasta, sosiaalisesta asemasta ja kielestä riippumatta.

Potilaan oikeusaseman hahmottaminen on tänä päivänä hyvin vaikeaa. Potilasta koskevia nimenomaisia säännöksiä on varsin vähän, ja nekin ovat hajallaan eri laeissa. Täydentäviä oikeusohjeita ja periaatteita joudutaan etsimään ja johtamaan ihmisoikeussopimuksista, Hallitusmuodon perusoikeussäädännöstä sekä yleisestä lainsäädännöstä.

Ehdotetussa laissa potilaan oikeusasema on määritelty keskitetysti kokoamalla nämä oikeusohjeet sekä luomalla uusia potilaan erityisestä asemasta johtuvia säännöksiä.

Ehdotetussa laissa korostetaan potilaan oikeutta saada ymmärrettävällä tavalla tietoa hoitoonsa liittyvistä asioista sekä omalta osaltaan tehdä hoitoonsa koskevia päätöksiä. Hoitohenkilöstön ammatillista vastuuta hoitoratkaisuista ei ehdoteta vähennettäväksi, vaan tarkoitus on, että ratkaisut tehdään yhteisymmärryksessä potilaan kanssa. Potilaan tietoon perustuvan itsemääräämisoikeuden vahvistaminen edesauttaa omalta osaltaan potilaan nykyistä vahvempaa sitoutumista hoitoratkaisuihin ja korostaa myös hänen omaa vastuutaan terveydestään.

Tilanteissa, joissa potilas ei esimerkiksi kehitysvammaisuuden tai vanhuudenheikkouden vuoksi pysty päättämään hoidostaan, kuultaisiin ennen tärkeiden hoitopäätösten tekemistä hänen laillista edustajaansa, lähiomaistaan tai muita läheisiään sen selvittämiseksi, mikä mahdollisesti olisi potilaan oma tahto.

Lakiehdotuksessa korostetaan myös alaikäisen osallistumista hoitoratkaisuihin ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.

Muistutusmenettelyllä ja potilasasiamiesjärjestelmällä tähdätään hoitoa ja kohtelua koskevien erimielisyyksien joustavaan käsittelyyn kussakin terveyskeskuksessa ja sairaanhoidon toimintayksikössä.

Terveydenhuollon lainsäädäntöön sisältyvät terveys- ja sairauskertomuksia ja yleensä potilasasiakirjoja koskevat säännökset ovat hajallaan eri laeissa. Ne ovat varsin yleisluontoisia ja epäyhtenäisiä. Hallituksen esityksen mukaan terveydenhuollon ammattihenkilön ja kunkin terveydenhuollon toimintayksikön olisi laadittava ja säilytettävä potilasasiakirjat siten kuin sosiaali- ja terveysministeriö tarkemmin määrää. Ehdotettu norminantovaltuus perustuu siihen, että yhtenäinen potilasasiakirjajärjestelmä on potilaan ja terveydenhuollon ammattihenkilöstön oikeusturvan keskeinen perusedellytys.

Potilasasiakirjojen luovuttamista potilaan hoitoa varten koskevat kansanterveyslain, erikoissairaanhoitolain ja yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain säännökset poikkeavat toisistaan ja ovat aiheuttaneet tulkintaongelmia. Potilasasiakirjojen luovuttamista koskevien säännösten yhtenäistäminen tässä yhteydessä on siten tarkoituksenmukaista ja välttämätöntä.

Hallituksen esityksen lähtökohtana on pidetty sitä, että potilaan oikeusturvaa voidaan kehit-

tää lähinnä terveydenhuollon nykyisen organisaation avulla. Potilasasiamiehen tehtävät on mahdollista liittää asianomaisen terveyskeskuksen, sairaalan tai muun sairaanhoidon toimintayksikön ylläpitäjän palveluksessa jo olevan henkilön toimenkuvaan.

Muistutusmenettelyn käyttöön otolla arvioidaan vähennettävän terveyden- ja sairaanhoitoa valvoville viranomaisille tehtävien kantelujen määrää. Lain taloudelliset vaikutukset olisivat varsin vähäiset, sillä kysymyksessä on lähinnä terveydenhuollon toimintojen laadulliseen kehittämiseen tähtäävä uudistus nykyisten voimavarojen rajoissa.

Arvoisa puhemies! Hallitusohjelmassa korostetaan eettisen osaamisen ja elämän suojelun merkitystä. Laki potilaan asemasta ja oikeuksista antaisi terveydenhuollon ammattietikalle väljätköt oikeudelliset puitteet. Ehdotettu laki on sopusoinnussa terveydenhuollon eettisten normien kanssa, ja sen soveltaminen käytännön monimuotoisiin ja inhimillisesti vaikeisiin tilanteisiin edellyttää eettisen tietoisuuden jatkuvaa kehittämistä.

Ehdotettu laki korostaa potilaan oikeutta ilman syrjintää saada terveydentilaansa edellyttämää terveyden- ja sairaanhoitoa niiden voimavarojen puitteissa, jotka kulloinkin ovat terveydenhuollon käytettävissä.

Taloudellinen tilanteemme edellyttää terveydenhuollon resurssien entistä harkitumpaa suuntaamista. Valtionosuusuudistus ja kunnallisen itsehallinnon korostuminen terveydenhuoltopalvelujen järjestämisessä sisältää maailman terveysjärjestön Who:n suorittaman maamme terveydenhuollon arvion mukaan lisääntyvän eriarvoisuuden riskin. Pidän potilaan asemaa ja oikeuksia koskevan lain säätämistä tästä syystä hyvin tärkeänä ja kiireellisenä toimenpiteenä ja toivon, että eduskunta voisi tämän lain kuluvan syksyn aikana käsitellä.

Ed. R a j a m ä k i : Arvoisa puhemies! Potilaan oikeus hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon on entistä enemmän vaarantumassa hallituksen valitseman maksupolitiikan puitteissa ja varsin pienituloisten vanhusten, työttömien ja lapsiperheiden osalta. Pidän sitä hyvin akuuttina vaarana tällä hetkellä terveydenhoidon tavoitteiden kannalta. Entistä enemmän lompakon paksaus saattaa olla ratkaiseva muissakin kuin ohitusleikkauksissa avosydänkirurgian puolella palvelujen saamisessa.

Toinen asia on se, että jatkuvasti edustajat

törmäävät tilanteisiin, joissa potilas kokee todella tulleen huonosti kohdelluksi ja erityisesti väärien hoitotoimenpiteiden oikaisun ja vahingonkorvauksen hakemisessa on selviä puutteita. Tiedonsaanti on varmasti tärkeää, mutta erityisesti tulisi löytää tähän järjestelmään sellainen asenteellinen ja henkinen muutos, että potilaalla olisi todella käytännössä mahdollisuus saada oikeutta vääriin hoitotoimenpiteisiin liittyen. Edelleenkin elää se hyväksi koettu viisaus, että korppi ei korpin silmää nokkaise, ja kyllä se tässä lääkärivaltaisessa järjestelmässä on valitettava totuus tänäkin päivänä. Niin monta on niitä tapauksia, joita tässä muutaman vuoden aikana on saanut hoitaa. Turhaan niitä edustajankin kanssa hoidetaan. Tämä järjestelmä on niin sisäänlämpenevä.

Siinä mielessä tätä potilasasiamiesjärjestelmää pidän hivenen ongelmallisena, että siinähan neuvoa ja apua antava ihminen on palkka- ja virkasuhteessa siihen terveyskeskukseen tai sairaalaan, jonka lääkärin tai hoitohenkilökunnan hoitotoimenpiteistä ehkä oikeutta pitäisi hakea. Siinä on erittäin suuri vaara, että jollei tätä järjestelmää laitoksissa rakenneta paremmalla tavalla, niin jo tämä lähtökohta estää sen asian hyödyntämisen.

Puhetta ryhtyy johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. Stenius - Kaukonen: Arvoisa puhemies! Potilaan asemasta ja oikeuksista annettu laki on varmasti tarpeellinen ja tärkeä. Monta kertaa tuntuu siltä, että on jotakin ikään kuin salatiedettä se, miten ihmisten henkilökohtaisia asioita virkamiesten ja viranomaisten toimesta ratkotaan. Tiedonsaantioikeus on hyvin tärkeä, jotta potilas voi itseään koskevia päätöksiä ja myös saamaansa hoitoa arvioida. Tässä on varmasti paljon parantamisen varaa, tarvitaan asenteenmuutosta, kuten ed. Rajamäki totesi. Tämä asia on syytä käsitellä huolella valiokunnassa.

Tässä yhteydessä haluan kiinnittää huomiota muutamaan asiaan, jotka eivät välttämättä liity tähän lakiin, mutta näihin asioihin hyvin läheisesti.

Tällä hetkellä potilasasiakirjoilla on hyvin oleellinen merkitys myös, kun haetaan eläkettä, sairauspäivärahaa tai muita sosiaaliturvan etuuksia, ja sen vuoksi on tärkeitä, että ne ovat potilaan käytettävissä.

Olisi myös tärkeää, että sairaaloissa ja muissa terveydenhuoltoa antavissa laitoksissa olisi myös henkilö, joka voisi neuvoa, miten etuuksia haetaan ja miten valitetaan. Eräs asia, joka on ollut esillä, on se, että Kelan toimihenkilö olisi suurissa keskussairaaloissa ja terveyskeskuksissa paikalla. Se varmasti vähentäisi byrokratiaa.

Minusta tuntuu, että tämäntapaisia asioita olisi syytä pohtia potilaan oikeuksia koskevan esityksen yhteydessä. On tärkeää, että esitys on annettu, ja toivottavasti sitä ei kiirehdi liikaa, jotta valiokunnassa on riittävä aika perehtyä kaikkiin yksityiskohtiin.

Ed. Nikula: Arvoisa puhemies! On varmasti todella hyvä asia, että tällainen lainsäädäntö saadaan vihdoinkin aikaan. Ministeri Kuuskosken lähetekeskustelupuheenvuorosta saimme aika hyvän käsityksen niistä keskeisistä kohdista, mitä tähän esitykseen sisältyy.

Olin kiinnittänyt huomiota lakiehdotuksen 3 §:n alkuun jossa todetaan, että jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla henkilöllä on oikeus ilman syrjintää saada terveydenhuoltopalveluja niiden voimavarojen rajoissa, joita terveydenhuollon käytettävissä on. Yhtenä kiellettyä syrjintäperusteena varmasti pidetään asuinpaikkaa. Tältä osin on tietysti kiinnostavaa tutkia, miten eduskunnassa niin ikään käsitteillä oleva terveyskeskusmaksukokeilu soveltuu tämän pykälän periaatteisiin. Perustuslakivaliokuntahan katsoi, että se ei loukkaa kansalaisten yhdenvertaisuusperiaatetta lain edessä, mutta siinä yhteydessä kun tätä asiaa käsiteltiin, ei ollut tiedossa, että on tulossa säännös joka nimenomaan kielteää syrjinnän terveyspalvelujen tarjonnassa. Tältä osin tämän lakiesityksen tutkiminen terveyskeskusmaksukokeiluun verrattuna on erityisen kiinnostavaa. En halua ottaa lopullista kantaa, mutta minusta tulkintalähtökohta on se, että pitää osoittaa jotkut aivan erityiset perusteet, että tuo maksukokeilu ei ole ristiriidassa syrjintäkiellon kanssa, joka tässä lakiesityksessä on.

Ed. Ojala: Arvoisa puhemies! Myös minä pidän tätä lakiesitystä potilaan asemasta ja oikeuksista erittäin merkittävänä ja erittäin tervetulleena ja odotettuna, voi sanoa kaivattuna lakiesityksenä. Toivon myös omasta puolestani, että tämä lakiesitys etenee eduskunnan käsittelyssä ripeästi ja että se voidaan saattaa pikaisesti voimaan.

Olin kuitenkin puuttunut muutama kohdittin jo tässä yhteydessä, ja tietenkin toivon myös,

että valiokuntakäsittelyssä asioihin saadaan vielä täsmennystä.

5 §:ssä puhutaan potilaan tiedonsaantioikeudesta. Siinä todetaan, että potilaalle on annettava selvitys terveydentilastaan jne. Kuitenkin todetaan, että selvitystä ei kuitenkaan tule antaa vastoin potilaan tahtoa tai silloin, kun on ilmeistä, että selvityksen antamisesta aiheutuisi vakavaa vaaraa potilaan hengelle tai terveydelle.

Tämän tyyppiset ohjeet ja määräyksethän ovat olleet voimassa jo terveydenhuoltoalan yksiköissä pitkään, mutta valitettavasti edelleenkin tulee tilanteita, jolloin on hyvin vaikea tulkita, milloin tilanne on sellainen, että potilaalle aiheutuisi vakavaa vaaraa tiedonsaantioikeudesta. Eli tämä on hyvin tärkeä ja velvoittava pykälä terveydenhoidon ammattilaisille, kun he viime kädessä ratkaisevat, annetaanko potilaalle tietoa vai ei. Pääsääntönä pitäisi olla, että potilaalle pyritään kaikin mahdollisin keinoin antamaan riittävästi tietoa hänen omasta terveydentilastaan ja hoidosta, hoitovaihtoehtoista jne. Ainoastaan erittäin poikkeuksellisissa tilanteissa tätä tietoa ei annettaisi. Tältä osin on tietysti hyvin tärkeää seurata, miten tilanne etenee eli minkälaisissa tapauksissa potilailta tiedonsaantioikeus evätään.

Toinen asia, joka koskee tiedonsaantioikeutta, on 2 momentti, jossa kiinnitetään huomiota siihen, että tietoa tulee antaa ymmärrettävästi, mikä on tietysti aivan välttämätöntä. Terveydenhuoltoalan ammattilaiset, kun itsekin heihin lukeudun, niin tiedän, että me hyvin usein käytämme ammattiterminologiaa, voisiko sanoa, että puhumme hepreaa, niin että potilaat eivät välttämättä ymmärrä, mitä yritämme heille kertoa. Itse asiassa pitäisi pyrkiä enemmän siihen, että potilaat eivät ole enää alamaisia, joille annetaan tietoa valikoiden, vaan että nimenomaan kunnioitetaan potilaan oikeutta ja pyritään todellakin tieto antamaan ymmärrettävässä muodossa, niin että potilaat rohkenevat myös kysyä ja vaatia tietoa silloin, kun heille sitä ei ymmärrettävästi kerrota.

Edelleen yksi tähän asiaan liittyvä hyvin keskeinen kysymys on tietysti kieli, mitä puhumme. Ulkomaalaisten työntekijöiden osuus Suomessa lisääntyy kaiken aikaa myös terveydenhuoltoalalla, ja monissa tilanteissa, esimerkiksi psykiatriassa, ihminen on itse instrumentti ja kielenkäyttö on hyvin keskeistä esimerkiksi psykiatristen potilaiden hoidossa. Jos lääkäri tai hoitaja ei hallitse suomen kieltä tai ruotsin kieltä ruotsinkielisille asiakkaille ja potilaille, on tietysti poti-

laan oikeusturva heikko. Tässä mielessä on erittäin tärkeää, että terveydenhuollon ammattilaisilta, myös ulkomaalaisilta, edellytetään, että he opiskelevat suomen kieltä ja sillä tavoin pystyvät antamaan palveluja suomen kielellä. Silloin kun potilaina on ruotsia puhuvia, edellytetään, että myös heitä pystytään omalla äidinkielellään palvelemaan.

Monissa kriittisissä tilanteissa, varsinkin jos ratkaisuja joudutaan tekemään nopeasti esimerkiksi juuri erikoissairaaloiden puolella, on vaara, että tulkitaan potilaan ilmoitukset omasta terveydentilastaan, kivuistaan, säryistään ja muista väärin ja voidaan tehdä aivan vääriä johtopäätöksiä, mikäli hoitava lääkäri tai hoitaja ei ymmärrä potilaan ilmaisua. Itse olen havainnut tämän mm. omassa sairaalassani, jossa meillä on ollut useitakin ulkomaalaisia töissä, myöskin virolaisia työntekijöitä, joilla on monilla ollut tyydyttävä suomen kielen taito. Mutta esimerkiksi juuri kriittisissä tilanteissa on tullut ilmi, että se ei välttämättä aina riitä, vaan pitäisi olla hyvä kielitaito, jotta voi turvallisesti hoitoa antaa.

Edelleen olisin kiinnittänyt huomiota 11 §:ään, jossa puhutaan potilasasiamiehestä. Tässähän edellytetään, että terveydenhuollon toimintayksikölle on nimettävä potilasasiamies. Minusta on erittäin hyvä, että se on tässä lakiesityksessä näin yksiselitteisesti sanottu. Tässähän todetaan myös, että kahdella tai useammalla toimintayksiköllä voi olla myös yhteinen potilasasiamies, mikä tarkoittanee sitä, että nimenomaan pienissä yksiköissä ei tarvitse välttämättä olla omaa, siitä yksiköstä valittua potilasasiamiestä, vaan että voidaan ajatella, että esimerkiksi terveydenhuollon kuntainliitossa voi olla yksi potilasasiamies, jolla on riittävä juridinen asiantuntemus potilaan oikeuksista jne. Mutta tärkeänä pidän sitä, että se on yksiselitteisesti tänne kirjattu. Potilasasiamieskokeilujahan on ollut jo mm. ainakin Helsingin kaupungilla ja HYKSissä ja varmasti muuallakin Suomessa, ja ainakin itse olen kuullut, että niistä on saatu erinomaisen hyvää palautetta. Tämä on varmasti yksi asia, joka selkeästi lisää potilaan oikeusturvaa.

13 §:ssä puhutaan potilasasiakirjoihin sisältyvien tietojen salassapidosta, ja tähänhän jo viitattiin 5 §:ssäkin. Tällä hetkellä kai ehkä suurin ongelma terveydenhuollon osalta, joka liittyy tähän potilaan tietojen salassapitoon, on se, että meillä tietotekniikka kehittyä niin valtavan nopeasti ja mahdollistaa varsin laajakin potilaan

sairautta koskevien tietojen siirrot. Esimerkiksi monet terveydenhuollon ammattilaiset -lääkärit, hoitajat ja monet muut — pitäisivät hyvin tärkeänä sitä, että olisi hyvin vapaa tiedonsiirto-oikeus terveydenhuollon yksiköstä toisiin.

Tätä voidaan tietysti monelta osin perustella, koska tiedämme, että papereiden kuljettaminen, jos potilaan luvalla esimerkiksi asiakirjoja voidaan lainata tai saada niistä kopioita, toki on mahdollista, mutta se on hidasta ja monimutkaista. Tietotekniikka mahdollistaisi voisiko sanoa ajan tasalla olevien tietojen välittömän siirron. Mutta on myös pidettävä mielessä, että tähän liittyy aina vaara. Näitä potilaan kannalta hyvin intiimejä tietoja tulisi pitää salassa. Tähän sisältyy myös väärinkäyttömahdollisuus, eli voidaan ajatella, että asiattomat henkilöt pääsisivät potilaan tietoja katselemaan. Tältä osin kyllä toivon, että erityisesti valiokunnassa asiantuntijoita kuullessa mietitään, miten potilaan tietojen salassapito voidaan turvata vähintään nykyisellä tasolla ja kenties paremminkin. Mutta siitä huolimatta pitää huolehtia siitä, että tarvittavat potilaan hoidon kannalta olennaiset tiedot voidaan myöskin siirtää tarvittaessa tietotekniikkaa hyväksi käyttäen.

Lopuksi vielä, arvoisa puhemies, todellakin haluaisin vielä kerran korostaa, että tämä on mielestäni hyvin tärkeä lakiesitys, ja toivon, että asia etenee ripeästi.

Ed. Helle (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Itsekin terveydenhuollossa aika kauan toimineena olen aina silloin tällöin pohdiskellut termejä ja niitten vaikutusta asenteisiin. Sanoilla "potilas" ja "asiakas" on tietty väritteisyys. On tietysti aika vaikea löytää sellaista termiä, jolla voitaisiin potilas-sana korvata, mutta itse olen ainakin hyvin usein kokenut sen, että potilas on jollakin tavalla alisteinen. Joka tapauksessa hän on tietyn hierarkian alapäässä, kun asiakas olisi taas huomattavasti tasaveroisempi keskustelukumppani myös virkakoneiston ja hoitavan henkilöstön kanssa.

En tiedä, onko tämä ongelma niin kauhean suuri, mutta mielestäni sitäkin olisi ehkä pitemmän päälle syytä pohtia ja ainakin pyrkiä siihen, että potilas-sanana merkitys lähenisi kansalaisen arvoa, jotta siihen ei jäisi tätä alistaisuutta, joka mielestäni aika usein tässä on.

Kaiken kaikkiaan tietysti on ihan niin, kuin tässä on edellisissä puheenvuoroissa tullut esille, että tämälainainen lainsäädäntö on erittäin ar-

vokas ja tarpeellinen, jos kohta tähän myös liittyy monia ongelmia, joita on syytä pohtia.

Ed. Luhtanen: Arvoisa puhemies! Minä pidän myös hyvin tärkeänä sitä, että olemme saaneet tämän hallituksen esityksen tänne eduskuntaan. Toteaisin sen, että potilaan oikeuksien, turvallisuuden ja myös aseman kannalta on hyvin tärkeä ammattitaitoinen henkilökunta. Niinhän ministeri Kuuskoski totesikin, että ammatilista vastuuta ei millään tavalla ehdotetakaan vähennettäväksi. Minun käsitykseni mukaan sitä todella joudutaan tämän lain toteuttamisen johdosta erityisesti korostamaan. Kun tiedän, että terveysministeriössä istuu parhaillaan toimikunta, jonka tehtävänä on nimenomaan uusia terveydenhuoltohenkilöstömme ammatinharjoittamislainsäädäntö, toivoisinkin, että kun toimikunnan työ päättyy, ministeriö välittömästi toisi tämänkin hallituksen esityksen eduskuntaan. Katson, että nämä yhdessä muodostavat erittäin hyvän kokonaisuuden nimenomaan potilaan kannalta.

Totean myös 3 §:ään sen viimeiseen momenttiin liittyen, jossa puhutaan potilaan oikeudesta käyttää omaa äidinkieltään jne., että valiokunta huolella tutkisi tämän kohdan erityisesti siitä näkökulmasta, kuinka tätä käytännössä tulkitaan ja mitä mahdollisia resurssitarpeita tämän pykälän toteuttaminen aiheuttaa. Viitataan niihin puheenvuoroihin, joita on käytetty siitä, että meillä tulee olemaan tässä maassa erikielisiä hoitohenkilökuntaa mutta myös erikielisiä potilaita. Jotta ei tulisi tulkintavaikeuksia, saati erilaisia valitusprosesseja, tämän kohdan tulkinta yksiselitteisesti on mielestäni välttämätöntä.

Ed. U. Anttila: Arvoisa puhemies! On tämän merkittävän esityksen arvoista, että tässä salissa, joka on melko tyhjä, sentään syntyy keskustelua näin tärkeästä asiasta.

Kiinnitän huomiota joihinkin asioihin tässä esityksessä. Kuten ed. Nikula totesi, 2 luvussa ja 3 §:ssä olennaisesti tarkastellaan kansalaisten yhdenvertaisuutta ja oikeuksia saada terveydenhuoltoa. Niukentuvien resurssien myötä tämä pykälä potilaan oikeuksista voi tulla kaikkein keskeisimmäksi, vaikka, kuten ministerin puheenvuorosta kävi ilmi, tämän esityksen pääpaino on oikeuksissa, jotka ovat lähempänä potilaan eettistä asemaa. Mutta perustavan laatuihin ilmaisu siitä, että jokaisella on oikeus ilman

syrrjintää saada terveydentilansa edellyttämää hoitoa, on todella tarpeen.

Toisena asiana kiinnitän huomiota potilas-asiamieskysymykseen, jota ed. Rajamäkin käsitteli. On erittäin tärkeää, että potilasasiamies saa sellaisen aseman, että häntä pidetään objektiivisena, hänen ei katsota kärsivän tietystä lojalisuudesta vaikkapa tietyn yksikön lääkäreitä kohtaan. Tämän luottamuksen aikaansaaminen on todella keskeistä sitten, kun lakia käytännössä laajemmin aletaan toteuttaa.

Kolmas kysymyskenttä, joka mielestäni on olennainen, liittyy lakiehdotuksen 5 §:ään, joka käsittelee potilaan tiedonsaantioikeuksia, ja 6 §:ään, joka käsittelee potilaan itsemääräämisoikeutta. Molemmat pykälät ovat erityisen tärkeitä sellaisille potilaille, jotka kärsivät pitkäaikaisesta sairaudesta ja joiden hoito tai siitä kieltäytyminen on yhteydessä myös siihen, että hän kenties joutuu kärsimään hoidosta ja hoito voi pitkittää hänen kärsimystään.

Varmasti monilla tässäkin salissa on tietoja tilanteista, joissa potilas ei ole saanut tietoja omasta terveydentilastaan. Lääkärit ovat antaneet liiankin lohdullisen kuvan siitä, että potilas ei olisi lähiaikoina menehtymässä. Tämä on eettinen kysymys, jonka selvittäminen edellyttää lääkäreiltä tietynlaista itseymmärrystä ja myös oman käsityksensä kuolemasta läpikäymistä. Uskon, että monet tilanteet liittyvät siihen, että lääkäri ei todellakaan ole voinut itse miettiä ja mieltää, mitä kuolema oikein on, ja hänen on vaikea ilmaista vaikeaa diagnoosia potilaalle. Tietysti, jos potilas kieltäytyy hoidosta tai hoitotoimenpiteistä, mikä itsemääräämisoikeuspykälässä on hyväksytty, se edellyttää, että hänellä on täydet tiedot siitä, miten hänen tilansa todennäköisesti tulee kehittymään.

Neljäntenä kysymyksenä kiinnitän huomiota 13 §:ään potilasasiakirjoihin sisältyvien tietojen salassapidosta. Pykälä on sinänsä tarpeellinen, mutta erityisesti on syytä miettiä, kun lakia sovelletaan, että tutkijoilla on mahdollisuus saada tietoja erilaisten sairauksien yleisyydestä jne., eli miten käytännössä, kun ministeriö antaa määräyksiä, saadaan aikaan sellainen järjestelmä, jossa tutkimuksella on myös tilaa. Toki tämä on käytännössä helposti järjestettävissä. Nykyisen henkilörekisterilainsäädännönkään mukaisesti ei kirjata henkilötietoja, vaan tiedot välitetään muuten. Mutta se, että ei tule ristiriitoja tutkimustarpeiden kanssa salassapidon toteuttamisessa, on erittäin keskeinen asia, kun terveydenhuoltoa suunnitellaan ja toteutetaan.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. U. Anttila aivan niin kuin kaikki muutkin tästä asiasta puheenvuoron käyttäneet edustajat ovat korostaneet tämän lain tarpeellisuutta. Näin asia todella on.

Mutta samalla kyllä — viimeisessä puheenvuorossa viitattiin nimenomaan tietojen vaihtoon — korostaisin sitä, että on joskus myös potilaan etu, että tietosuojalakia tulkittaisiin hiekan nykyistä väljemmin ja potilaan hyväksymiä tietoja voitaisiin käyttää eri viranomaisen työkentelyssä. Se on joissakin tapauksissa tarpeen myös potilaan oman edun kannalta. Tässä suhteessa meidän tietosuojalainsäädäntömme on ilmeisen tiukka tai ainakin sitä tulkitaan minun mielestäni liian tiukasti.

Toinen asia, mihin kiinnittäisin huomiota, on se, että vaikka uudistus on tärkeä, niin alkäämme rakentako siitä aivan mahdotonta byrokrati-aa. Sairaalassa minun käsittääkseni on sosiaali-viranomaisia, Kelan edustajia, kuraattoreita, joiden työnkuvaa voidaan aivan hyvin laajentaa, niin ettei tarvitse jälleen uutta asiamiesjärjestelmää Suomeen luoda. Minun mielestäni näitä asiamiehiä on ihan riittävästi meidän järjestelmässämme; heitä on luotu hyvillä uudistuksilla. Nimenomaan potilaan kannalta on tärkeää, että uudistus on joustava eikä missään tapauksessa byrokraattinen.

Ed. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mikäli ed. Ukkola pelkää, että potilasasiamiesjärjestelmä tarkoittaisi sitä, että pitää perustaa uusia potilasasiamiehen virkoja, niin luulen, että hänen huolensa on tältä osin tarpeeton. Kyllä ymmärtääkseni niissä kokeiluissa, mitä esimerkiksi eri terveydenhuollon yksiköissä on ollut, potilasasiamieheksi on yleensä nimitetty joku olemassa oleva henkilö, joko juristi tai johtava ylihoitaja tai joku vastaava. Silloin katsotaan kuitenkin, ettei tämä toimi siinä organisaatiossa hankalassa kohdassa, jolloin se pelko, mitä täällä esitettiin, on turha.

Ed. U. Anttila totesi, että on vaarassa tavallaan, että hän sitoutuu liiaksi hoidon antajiin. Mutta kun on joko riittävän kaukana hallinnossa tai sivuelinorganisaatiossa, ei ole vaaraa, että tavallaan kuuntelee enemmän hoidon antajia kuin hoidon kohteena olevaa potilasta. Mutta kyllä minusta olemassa olevista resursseista varmasti löytyy nämä potilasasiamiehet, enkä itsekään pidä järkevänä, että ryhdyttäisiin uusia virkoja tätä varten perustamaan, vaan hyödynnetään se asiantuntemus, mikä varmasti on siel-

lä, ja kuitenkin niin, että nimetään tietty henkilö, niin että potilas, asiakas, potilaan omaiset ja myös henkilökunta tietävät, kuka tämä henkilö on, jotta potilas tai hänen omaisensa voivat suoraan kääntyä potilasasiamiehen puoleen.

Ed. P u i s t o : Arvoisa puhemies! Itse asiassa pyysin vastauspuheenvuoron ministeri Kuuskosken puheenvuoroon, mutta olen iloinen, että voin käyttää varsinaisen puheenvuoron.

Tämä laki, niin kuin on todettu moneen kertaan, on ollut erittäin odotettu monilta osin. Sekä ammattihenkilöstön että potilaiden odotukset kohdistuvat tähän. Joitakin kohtia poimin, lähinnä tämä tiedonsaantikohta.

Toivon, että tämän lain voimaan tultua taas kerran lähetettäisiin kentälle tulkintaohjeet, mitä se on. Tämän kaltaiset ohjeet ovat jo olemassa, ja tulkinta on esimerkiksi sen kaltainen, että poliklinikakäynnistä pahoinpitelyn vuoksi myöhemmin asiakirjaa pyytäneelle potilaalle vastattiin, että tämän tyyppisistä asiakirjoista voidaan lähettää tiedot vain poliisille. Kyseinen henkilö tiedusteli itseään koskevia tietoja. Valitettavaa oli, että vain todella aika korkeita viranhaltijoita hyväksikäyttäen nämä asiakirjat saatiin. Tulkintaohjeet tulevat silloin todella mieleen. Onko tulkittu niinpäin — tässä sanotaan, että jos on potilaalle erittäin vahingollista — että mahdollisesti henkilökunnan suojautumisesta on kysymys, jos näissä pahoinpitelytilanteissa ei anneta näitä asiakirjoja ulos ja lausuntoja?

Potilasasiakirjojen sisältämien tietojen salassapidosta on keskusteltu paljon erikoissairaanhoidon ja mielenterveyslain laadinnan yhteydessä viime kaudella. Toivon, että valiokunnassa kyettäisiin selvittämään asia siltä osin, että turha hoitolaitosten byrokratia voitaisiin poistaa, ammatilliseen turhaan salassapitovelvollisuuteen vetoaminen voitaisiin poistaa. Myös tulkinta siitä, miten tietoja voidaan kuljettaa, olisi saatava alusta alkaen yhteisymmärryksessä, tämä käytännön toteutus, tehtyä tietosuojavaltuutetun kanssa. Usein esimerkiksi nämä nimenomaan tänään esiintuodut tutkijoiden tarpeet ja tietosuojavaltuutetun näkemys tekevät melkoisen kolarin.

Itsemääräämisoikeudesta ja alaikäisen potilaan asemasta:

Itsemääräämisoikeudessa viitataan mielenterveyslakiin ja siellä lähinnä tahdonvastaiseen hoitoon. Toivon, että valiokunta tuleekin käsittelemään mielenterveyslaissa olevaa epäkohtaa, jos-

sa vasten tahtoa voidaan erityisesti alaikäiset saada hoitoon eri perustein kuin muut kansalaiset. Toivon, että tämä epäkohta voidaan tällä kaudella selkeyttää.

Potilaan oikeuksiin kuuluu lain mukaan muistutus. Lisäksi henkilökunnan toimesta kehoitetaan tai neuvotaan siinä vaiheessa, jos on hoitovirheestä kysymys, että voidaan käyttää potilasvahinkolakia. Potilasvahinkolaki, arvoisa ministeri, toivon että tulisi siltä osin korjatuksi, että potilasvahinkolaki korvaa kyllä hoitovirheestä aiheutuvat vammat ja erilaisten hoitojen tarpeet, mutta saamani tiedon mukaan ei korvaa, mikäli hoitovirheestä aiheutuu kuolema. Vaikka kukaan ei omaisiaan voi rahalla saada takaisin, kuitenkin monilapsisten perheiden alaikäisten lasten huoltajien kuoleamalla on myös taloudellinen merkitys. Korvaus ei vähennä omaisten surua, mutta heidän mahdollisuuksiin elää eteenpäin ja kouluttaa itseään voi edistää se, että hoitovirheestä aiheutuvasta kuolemasta voi saada korvauksen.

Potilasasiamiehen suhteen ed. Ukkola toi esiin epäilyn siitä, että ollaan taas uutta byrokratiaa luomassa. Potilasasiamies on ollut pitkään vireillä oleva instituutio, ja erityisesti se myös liittyy mielenterveyslakiin, jonka yhteydessä silloinen talousvaliokunta toivoi, että vireillä ollut potilasasiamiesverkosto voitaisiin mahdollisimman nopeasti saada toimintaan, ja erityisesti mielenterveyden puolella vasten tahtoaan hoitoon saatettujen kohdalla potilasasiamiehellä on oleellinen merkitys. Pelkäänkään enemmän sitä, kuten täällä on tänään tuotu esiin, että tulee jonkun tehtäviin ota hoidettuna useampia laitoksia, suuria ryhmiä, jolloin se ei enää vastaa-kaan sitä, mitä mm. mielenterveyslaissa on odotettu.

Kaiken kaikkiaan olen iloinen, että tämä laki on saatu käsittelyyn, ja toivon, että budjettilakiruuhkan jälkeen valiokunnassa voitaisiin todella paneutua tähän ja saada hyviä tuloksia.

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! Ed. Puisto kiinnitti huomiota alaikäisen potilaan asemaan puheenvuorossaan. Minäkin ajattelin siitä pu-
hua, joskin unohdin. Minusta on erittäin tärkeää, että lakiin on myös otettu säännökset, jotka koskevat alaikäisen potilaan asemaa ja myöskin 9 §, jossa puhutaan alaikäisen potilaan oikeudesta kieltää terveydentilaansa koskevien tietojen antaminen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalleen. Nimittäin tämä on kyllä asia, johon ainakin itse terveydenhuollossa olen törmännyt.

Tämä on ollut henkilökunnan vaitiolovelvollisuuden kannalta hyvin ongelmallinen tilanne. Ajatellaan, että meillä on esimerkiksi 16-vuotias nuori ihminen, joka on esimerkiksi raskaana eikä uskalla pelotissaan tunnustaa sitä vanhemmilleen. Mikä on terveydenhuollon henkilöstön eettinen velvollisuus tällaisessa tilanteessa, noudattaa potilaan, asiakkaan, tahtoa vai kertoa tilanteesta huolestuneille vanhemmille? Olen itse joutunut useamman kerran sairaanhoitajana toimiessani tällaisen tilanteen eteen. En lähde nyt kuitenkaan kertomaan, miten olen toiminut, ettei kukaan ainakaan lakitupaan haasta. Olen kyllä aina lähtenyt siitä, että potilaan oikeuksia pitää pyrkiä kunnioittamaan ja toimia nimenomaan hänen toiveittensa mukaisesti silloin, kun hän itse kykenee ne ilmaisemaan ja on vastuullinen osaltaan siitä, että hänen toiveitaan noudatetaan.

Pidän erittäin tärkeänä näitä kahta pykälää, siis 7 ja 9 §:ää, jotka koskevat alaikäisen oikeuksia. Näistä kieltämättä saattaa tulla ongelmia, jotka ehkä selviävät jo valiokunnan kuullessa asiantuntijoita. Toivottavasti pykäliin ei heikennyksiä tehdä, sillä nuorten kohdalla on myös hyvin tärkeätä, että tilanteessa, jossa esimerkiksi on ongelmia suhteessa vanhempiin, ei jätetä kuulematta nuoren omaa mielipidettä.

Ed. Andersson: Arvoisa puhemies! Ed. Puisto toi esiin kaksi tärkeätä näkökohtaa. Itse olin käsittelemässä uutta mielensterveyslakia. Silloinhan oli kova taistelu nimenomaan nuorten tahdonvastaisesta hoidosta, missä se kanta voiti, että nuoret voidaan pistää pakkohoitoon lievemmin kriteerein kuin aikuiset. Silloin jo pelkäsimme, että tämä johtaa epäkohtiin, ja nyt on kentältä kuulunut hyvin kielteisiä uutisia sikäli, että kaikki rahat, jotka pitäisi käyttää avohoidon kehittämiseen, menevät nuorisopaikkojen perustamiseen ja ylläpitoon. Olisi erittäin hyvä, jos potilasturvallain voitaisiin korjata tämä ilmiselvä epäkohta.

Toinen asia koskee potilasasiamesjärjestelmää, joka myös oli sekä erikoissairaanhoidon yhteydessä että mielensterveyslain yhteydessä keskustelun alaisena. Nimenomaan mielensterveyspuolella potilasasiamesjärjestelmä on täysin välttämätön. Sitä korostavat kaikki potilasjärjestöt. Sitä korostaa myös hoitohenkilökunta. Olisi hyvin tärkeätä luoda sellainen järjestelmä, että ihmiset, jotka auttavat potilaita, todella ovat sellaisessa asemassa, että heitä eivät sido mitkään lojaliteetit hoitopuolelle. He ovat tosiaan

puolueettomia asiamiehiä niille potilaille, jotka eivät itse pysty asioitaan hoitamaan.

Sosiaali- ja terveysministeri Kuuskoski: Arvoisa puhemies! Ehkä ihan lyhyesti muutama näkökohtaan. Ed. Helle pohti sitä, onko oikea nimitys potilas vai pitäisikö käyttää asiakas-nimitystä terveydenhuollon palveluja käyttävistä henkilöistä. Minäkin olen tätä pohtinut. Olen kallistunut aika tavalla kuitenkin potilas-sanankäyttöön. Minusta sen tulee sisältää ja se sisältää luottamuksellisen tasavertaisen hoitosuhteen ajatuksen, jota taas sana asiakas välttämättä ilmaisuna ei korosta. Ed. Helle oli tietysti aivan oikeassa siinä, että me olemme nähneet potilaan melkoisen alisteina. Toivottavasti lainsäädäntö nyt korostaa potilaan oikeudellista asemaa, yhdenvertaista asemaa, niin että hänellä todella on oikeuksia. Voi sanoa, että hänen pitää olla hyvin keskeisessä asemassa silloin, kun hänen elämästään ja asioistaan päätetään. Varmasti tässä suhteessa on myös asennetasolla korjaamisen varaa.

Ehkä on hyvä korostaa sitä, että lakiin luodaan vain puitteet erilaisille asioille. Sen lisäksi on suuresti kysymys meidän omasta asennoitumisestamme: Miten me lain puitteiden sallimissa rajoissa toimimme? Uskon, että tässä on kyllä paljonkin kehittämisen varaa.

Tämä tietysti tulee korostamaan eettisen osaamisen välttämättömyyttä ja sen osaamisen kehittämistä. Ehkä tässä tilanteessa, kun on jouduttu miettimään säästötoimia ja ehkä tarkemmin puhumaan myös, miten me käytämme voimavaroja, joita terveydenhuollolla on, valinnan kysymys on noussut esiin. Tosiasia tietysti on, että me jatkuvasti teemme erilaisia valintoja joko tietoisesti tai tietämättämme ja silloin meidän pitäisi olla hyvinkin kyvykkäitä eettisen ulottuvuuden osalta.

Ed. O. Ojala ja monet muutkin ottivat tiedonsaantikysymyksen esille. Haluan lyhyesti korostaa sitä, että 5 §:n perusteluissa selkeästi sanotaan, että tietoa tulee antaa oma-aloitteisesti. Jos rajoitetaan tiedon antamista tai tiedon saantia, silloin ei riitä epäily siitä, että tämä on potilaan kannalta vahingollista, vaan siihen täytyy olla hyvin selkeät perusteet.

Mitä tulee potilasasiames- ja muistutusmenettelyihin, niin minusta hyvin tarpeellinen avaus potilaan oikeuksien suuntaan on se, että kun potilas voi tehdä muistutuksen, niin kuin tekstissä sanotaan, niin se ei millään tavalla rajoita hänen mahdollisuuksiaan toimia oikeudellisella

puolella. Uskon, niin kuin puheenvuorossanikin sanoin, että meillä on paljon sellaisia tilanteita, joista silloin kun ne välittömästi selvitetään ja on välittömästi mahdollisuus ottaa yhteyttä henkilöön, joka on todella potilaan edun ajaja, on potilaalle hyötyä. Ne palvelevat myös terveydenhuollon laadukasta toimintaa. Tämänhetkinen käytäntö on se, että pitkien valitusprosessien jälkeen ehkä joku asia tulee paremmalle tolalle, mutta siinä kuitenkin on jo vierähtänyt paljon aikaa. Ehkä varsinainen tarve on ohi, minkä vuoksi hän on muistutuksen tehnyt tai mistä joskus pelkkä väärinymmärryskin on lähtenyt liikkeelle. Sen tilanteen ratkaisu ei häntä enää miltään osin auta.

Ed. Rajamäki viittasi siihen suuntaan, että meillä on hyvin huonolla tolalla tämä asia ja tapahtuu paljon väärinkäytöksiä ja virheitä. Jos edustaja on näin vakuuttunut tästä, niin minä toivoisin, että hän vähän avoimemmin kertoisi asioista, koska kyllä niihin silloin täytyy puuttua. En yritä ollenkaan väittää, ettei olisi paljon parantamisen varaa, mutta oma käsitykseni ehkä ei ole kuitenkaan niin synkkä. Toivottavasti en tulkinnut edustajan puheenvuoroa liian kriittiseksi, mutta siinä oli kuitenkin melkoisen kriittinen sävy.

Niin kuin sanoin tämän lainsäädännön tarkoitus on erityisesti korostaa juuri sitä, että potilaalla on keskeinen asema. Hänellä on oikeuksia. Tältä osin toivottavasti myös potilasosan käyttö tulee muuttumaan tai sen ilme tulee muuttumaan ja alistaisuus jää menneeseen aikaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Poisto päiväjärjestyksestä

Ensimmäinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 22) asia.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

sivistysvaliokuntaan:

23) Hallituksen esitys n:o 187 laiksi Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolan -nimisestä yksiköstä annetun lain muuttamisesta

24) Hallituksen esitys n:o 188 laiksi tieteellisen tutkimuksen järjestelystä annetun lain muuttamisesta

25) Hallituksen esitys n:o 189 laiksi ammatillisten oppilaitosten rahoituksesta annetun lain 19 ja 24 §:n muuttamisesta

sosiaali- ja terveysvaliokuntaan:

26) Hallituksen esitys n:o 190 laeiksi työntekijäin eläkelain 15 b §:n ja eräiden työsuhteessa olevien taitelijoiden ja toimittajien eläkelain muuttamisesta

Poisto päiväjärjestyksestä

Ensimmäinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 27) asia.

28) Hallituksen esitys n:o 192 laiksi opiskelijoiden asumistukien väliaikaisesta tarkistamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ympäristövaliokuntaan.

29) Ed. Pulliaisen ym. lakialoite n:o 90 laiksi maatalouden tuloksen muodostumisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Pulliaisen: Arvoisa puhemies! Meillä ja kaikissa niissä länsimaissa, joissa esiintyy subventoitua maataloustuotteiden ylituotantoa, maatalous kuuluu haukutuimpiin elinkeinoihin. Ruotsissa edellinen hallitus päätti vetää maatalouden alas. Tänä päivänä maatalous on siellä erittäin vaikeassa kriisissä, vaikka hallitus on ehtinyt välillä vaihtua. Nyt satoja ja tuhansia maataloja uhkaa tuotannon loppuminen kannattamattomuustilanteessa. Ruotsissa viljelijät joutuvat itse maksamaan vientituen.

Suomessa ei olla samassa tilanteessa kuin läntisessä naapurivaltiossa, vaikka täälläkin maatalouskeskustelun laineet ovat käyneet aika ajoin varsin korkeina ja rajuina. Maataloustulo-

laki on voimassa vielä vuosia, jollei eduskunta toisin päättä. Tilanne ei ole senkään kanssa ongelmaton. Tavoitteena tulee olla kestävä talouden maatalous, joka estää rakenteellisesti suurten ongelmien syntyminen ja toisaalta takaa elintarvikeomavaraisuuden niiltä osin, kuin omavaraisuuteen on meillä mahdollista päästä.

Kaikessa hyvää tarkoittavuudessaan nykyinen maataloustulolaki sisältää aineksia, jotka pitkällä aikavälillä toimivat maatalouselinkeinoja itseään vastaan. Se on käytännössä johtanut maatalouden voimaperäistämiseen ja sitä kautta synnyttänyt ongelmallista ylituotantoa, vaikka itse voimaperäistäminen ei ole sellaisenaan tuottanut parempaa elinkeinonharjoittamisen nettotulosta. Tätä kuvaa hyvin liikalannoitus, jonka tuloksena kasveihin joutumattomat ravinteet ovat kulkeutuneet vesistöihin niitä rehevöittämään. Ylituotanto-osuus on jouduttu viemään ulkomaille hintaan, joka ei alkuunkaan ole katannut edes tuotantokustannuksia.

Nykyinen maataloustulolaki on myös kompensatiojärjestelmällään ohjannut huomattavan osan tuottajahintojen korotuksista ohi viljelijöiden tuotantopanosten tuottajille. Näin maanviljelijät ovat jääneet osattomiksi heille kuuluvasta tulonosasta. Nykyinen maataloustulolaki ja sen rinnalla toimivat tasapainottamis-, kiintiö- ja tukijärjestelmät ovat kapitalisoituneet tuotantovälineiden, erityisesti peltoaan hintaan. Tätä ei voida pitää pitkällä aikavälillä hyväksyttävänä, johtaahan tällainen tilanne sukupolven- ja muutoin omistajanvaihdostilanteessa tulevaisuudessa mahdottomaan tilanteeseen.

Arvoisa puhemies! Muutamia näkökohtia elintarviketuotannon laajemmasta tulevaisuudesta. Maapallon 5 miljardista ihmisestä noin viidennes elää päivittäin aliravittuna. Muutaman viime vuoden aikana maapallolla on kulutettu enemmän viljaa ja muita elintarvikkeita kuin niitä on tuotettu; so. varastot ovat näin pienentyneet. Nyt varastot riittäisivät seuraavan kahden kuukauden ajaksi, jos tuotanto yhtäkkiä pysähtyisi. Huolestuttavaa on viljelykuntoisen peltoalan ja karjan laitumen jatkuva pientyminen, toissa vuonna yhteensä 16 miljoonaa hehtaaria. Näin valtava määrä peltoalaa on menetetty pois elintarviketuotannosta. Kuitenkin samanaikaisesti väestömäärä on kasvanut noin 100 miljoonalla vuodessa.

Vaikka Suomi pohjoisena maana ei ole erityisen sopiva maanviljelysalueeksi, siitä huolimatta velvollisuutemme on säilyttää raivattu pelto-

alamme tuottavassa kunnossa niiltäkin osin, kuin emme tarvitse sitä elintarvikeomavaraisuuden ylläpitämiseen. Tämänhetkisestä ylituotannosta päästään peltoalaa pienentämättä laajaperäistämällä viljelyä sekä lisäämällä sitä alaa, jolla harjoitetaan joko luomutuotantoa tai energiaviljelyä. Jälkimmäisellä tarkoitan silloin energiapajun, rypsin ja rapsin viljelyä. Vihreä eduskuntaryhmä tekee näistä toimista erikseen ehdotuksen.

Arvoisa puhemies! Tämän jälkeen muutamia keskeisiä näkökohtia vihreän maatalouspolitiikan keskeisistä perusteista ja tavoitteista. Vihreiden mielestä ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä maatalouspolitiikan tulee sisältää ainakin seuraavat ominaisuudet:

1) Tuotetaan omalle väestölle riittävästi korkealaatuisia ja puhtaita elintarvikkeita.

2) Tuotannossa käytetään mahdollisimman säästeliäästi luonnonvaroja, kuten energiaa ja ravinteita, aiheuttamatta viljely- ja muun ympäristön pilaantumista tai saastumista.

3) Toteutetaan paikallisesti mahdollisimman suljettua ravinnekiertoa, jossa kaikkinaiset kuljetusmatkat on minimoitu.

4) Taataan viljelijöille kohtuullinen toimeentulo ja tyydytys tekemässään työssä.

5) Hoidetaan kotieläimiä hyvin ja eettisesti hyväksyttävällä tavalla.

6) Vaalitaan maaseutumaisemaa ja elämän monimuotoisuutta maaseudulla.

7) Parannetaan maan luontaista viljavuutta.

Arvoisa puhemies! Tämän jälkeen esittelen maatalouden tuloksen muodostumisen perusteita sillä tavoin, kuin me ajattelemme tämän asian hoituvan tulevaisuudessa. Lakialoitteessamme nimittäin ehdotamme puhuttavaksi maataloustulon sijasta maatalouden tuloksen muodostumisesta.

Tavoitteena tulee olla mielestämme laskenta- ja muiden perusteiden muuttaminen nykyiseen nähdessä niin, että se tukee siirtymistä ekologisesti hyväksyttävään laajaperäiseen maatalouden harjoittamiseen tapaan, jonka tulee taata viljelijäperheelle kohtuullinen toimeentulo tilallaan kapitalisoimatta tuotantovälineitä. Laskentatavassa otettaisiin huomioon mahdollisimman halvat markkinahinnat ja määrällisesti oikea ja taloudellisesti järkevä käyttömäärä. Poisto-oikeudet määrättäisiin teknisen käyttöjän mukaan. Uutta olisi palkkatyökustannuksen mukaan ottaminen oman perheen maatilalla maatalouden hyväksi tekemän työn määrän mukaisesti.

Oleellinen muutos entiseen on myös se, että

kaikki markkinoimismaksut ehdotetaan perittäviksi panosveroina, jotka aiheuttavat eniten sato- ja tuotostason kasvua. Näitä ovat lannoitteet, kasvinsuojeluaineet ja väkirehut. Panosveroja ei lasketa maatalouden kustannuksiksi tuotto- ja kustannuslaskelmassa, sillä panosverot palautetaan ehdotuksen mukaan maataloudelle kokonaisuudessaan. Aluksi niiden tuottoa jouduttaisiin käyttämään maatalouden osuuteen vientituen maksussa, mutta myöhemmin ne kerättäisiin rahastoihin, joista varoja käytettäisiin korvauksiin maaseutumaiseman hoidosta ja tuotannonohjausmenoihin. Tämä järjestelmä arviomme mukaan kannustaisi käyttämään kotoperäisiä tuotantopanoksia.

Panosverojen käyttöönoton myötä voitaisiin luopua mm. maidon, sianlihan ja viljan vientikustannusmaksuista, maidon kiintiömaksuista ja muista markkinoimismaksuista. Näin maatalouden harjoittajalle annettaisiin harkintavaltaa omassa tuotannossaan, annettaisiin siis mahdollisuus optimoida oma tuotantonsa ja samalla ei kapitalisoi-taisi tuotantokiintiöitä, kuten nyt tapahtuu.

Riittävän suurien panosverojen kantamisen odotetaan vähentävän lannoitteiden, kasvinsuojeluaineiden ja väkirehujen käyttöä heti ensimmäisestä vuodesta lähtien. Vuoteen 1997 mennessä kokonaisrehuhyökkösato putoaisi arvion mukaan neljänneksellä. Ylituotannon vientituki vähenisi tämän odotuksen mukaan nopeammin kuin vuoden 1991 maatalouspoliittisen toimikunnan mietinnössä odotetaan. Tämä on hyvin merkittävä näkökohta, ja sitä on syytä verrata esimerkiksi sosialidemokraattien vastaavaan ehdotukseen.

Vuodesta 1992 lähtien valtio määräisi vain sen markkamäärän, jolla se osallistuu ylituotannon vientikustannuksiin ja joka olisi 500 miljoonaa markkaa. Perusteena olevat markkamäärät perustuvat trendiarvioon siitä, kuinka maatalous reagoi uuteen käytäntöön. Lopusta päättäisi maatalouselinkeino elinkeinonsa sisällä.

Arvoisa puhemies! Me vihreät haluamme pitää maaseudun asuttuna ja haluamme rakenteellisesti turvata omavaraisuuden elintarvikkeiden tuotannossa. Tärkeää on pärjätä siinä keskustelussa, jota yhteiskunnassa maataloudesta käydään. Niinpä lannoitteiden käytössä on perusteltua ottaa huomioon vain se ravinnemäärä, joka poistuu sadon mukana pelloilta. Kasvinsuojeluaineiden liikakäyttö ei ole viisasta missään mielessä. Tämä on todettu lukuisissa tieteellisissä tutkimuksissa. Raja on siinä, että tuloksen tulee

olla taloudellisesti kannattava. Liian suuri käyttö ei sitä ole. Tämä on otettava näkemyksemme mukaan huomioon säädöksiä tehtäessä ja niitä käytäntöön sovellettaessa.

Ed. R a j a m ä k i : Arvoisa puhemies! Ed. Pulliaisen ja allekirjoittaneen keskustelu kärsii samaan aikaan pidettävistä eduskuntaryhmien kokouksista, mutta on syytä kuitenkin muutama kommentti vihreiden ja ed. Pulliaisen aloitteesta todeta.

Sinänsä on hyvä, että eri eduskuntaryhmillä on nyt omia lähestymistapoja. Valitettavasti vain sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän aloitteen sisältämiä tavoitteita ei kovin paljon ole pohdiskeltu, ei esimerkiksi tässä ed. Pulliaisen aloitteessa kovin paljon siinä suhteessa hedelmällisiä aineksia ollut. Se tavoite, että maaseutu pidetään asuttuna ja tuotanto omavaraisena, toki on yhtenäinen, mutta se, miten tähän tavoitteeseen pyritään, tuntuu olevan kovin erilaista.

Tässä aloitteessa ei ole lainkaan puututtu nykyiseen virheelliseen maataloustulon rakenteeseen eli vienti- ja hintatakuujärjestelmään, joka on todella niin maatalouden ylituotannon kuin kansantalouden perimmäinen ongelma. Edelleen kustannuskompensaatiojärjestelmät eivät ole enää tätä päivää. Nimenomaan kaikki tammoinen tuotantotukijärjestelmä kapitalisoi-tuu maan hintaan. Maan hinta on korkea, sukupolvenvaihdokset ovat kalliita, ja sitä kautta ylipäänsä maan hinnan muodossa aina asumiseen saakka heijastuvat negatiiviset vaikutukset.

Tuki tänä päivänä on todella kovaa. Kun ed. Pulliainen on löytänyt maatalouden ratkaisun rypsistä, niin täytyy todeta, että kun tänä päivänä esimerkiksi vientiohjan osalta valtion tuki hehtaarille on 5 500 markkaa, tärkkelyksessä 14 000 markkaa hehtaarille, niin rypsissä se on vientiohjan tasoa eli 5 500 markkaa hehtaarille. Ei tämä itse perustaa miksiäkään muuta.

Kun ajatellaan sitä vakavaa kysymystä, mikä on maailman elintarvikehuollon tilanne, siinä niin Euroopan yhteisön kuin Suomenkin ylituotanto pitää asettaa sitä valoa vasten, mitä se vaikuttaa kehitysmaiden oman maatalouden kehittämiseen. Me itsekkäästi tällä omalla ylituotannolla ja viljelijöiden rahastuksella pidämme maailmanmarkkinahinnat erittäin alhaalla. Se ei ole mahdollistamassa kehitysmaiden maatalouden tuotantoa eikä myöskään kehittämistä.

Edelleen tämä tehomatalous aiheuttaa tietysti meille omia ympäristö- ja vesistöongelmia.

Kyllä Suomen taloudessa täytyy myös muistaa se, että samaan aikaan kun hallitus iskee eläkeläisten, opiskelijoiden ja sairaiden etuihin, emme voi vuodattaa kansantalouden voimavaroja ja valtion budjettirahoja tätä tasoa ulos, niin kuin tänä päivänä teemme. Se näkyy erittäin rajusti nyt mm. maatalouden osallistumisvastuuna, eli tuottajat aiheellisesti kokevat itsensä petetyiksi, kun he joutuvat maksamaan jopa 1 700 miljoonaa markkaa vientimaksuina ja erilaisina veroina.

Täällä ei kannata kovin pitkää luentosarjaa aloittaa tässä asiassa. Mutta, ed. Pulliainen, olette tehnyt aloitteenne tilanteessa, jossa vuodesta 70 vientituki on miljoonissa markkoissa, tätä luokkaa. Se on yli 5 000 miljoonaa markkaa päättyvänä vuonna. Kehitys nykyisellä maatalouspolitiikalla on vain jatkunut tätä latua. Edelleen, jos ajatellaan, mitä maatalouden tukeminen muutoin on, pelkän vientituen lisäksi pinta-alalisät, alueittaiset hintapolitiittiset tuet ja muut tuet ovat 3 200 miljoonaa markkaa viimeisinä vuosina, jatkuva kasvun linja siinäkin.

Kun tätä virheellistä hinta- ja vientitukijärjestelmää yritetään korjata jakamalla rahaa siitä hyvästä, ettet tekisi mitään, siinä systeemissä on toinen aparaatti löydetty, jolla maksetaan kovasti. Eli tässä, ed. Pulliainen, on tuotannonohjauksen kassamenot vuoteen 1992 saakka, raju kasvu: Kun vuonna 1987 tasapainottamismenot olivat vielä alle 400 miljoonaa markkaa, ne ovat ensi vuonna 1 500 miljoonaa markkaa, tänä vuonna "vaatimattomasti" vain reilut 1 200—1 300 miljoonaa markkaa. Tämä on vain tapa, jolla maksetaan siitä, että lehmät eivät ole navesissa viisi vuotta. Lähes saman verran kuin lehmät tuottaisivat. Tai tämä on tapa, jossa maksetaan bonuksin ym. tavoin.

Pöytäkirjaan on ehkä hyvä todeta, mitä olemme saavuttaneet tällä linjalla.

Esimerkiksi sopimuksia kananmunantuotannon vähentämisestä ja tuotannon alentamisesta vuosina 1976—1990 on tehty kunnioitettavat 4 105. Kanoja on teurastettu noin 3 miljoonaa kappaletta. Tuotantovaikutukset ovat olleet 43 miljoonaa kiloa vuositasolla. Ed. Pulliainen, vuodesta 1975 viime vuoteen putosi kananmunantuotanto 4 miljoonaa kiloa. Ed. Pulliainen, 4 miljoonaa kiloa maksoi pelkästään 1980 vuodesta viime vuoteen 215 miljoonaa markkaa. Eikö ole hyvin tehokasta toimintaa?

Tai, ed. Pulliainen, viljantuotanto vuosina 1979—1991. Vuodesta 1980 meidän viljantuotantomme on kasvanut vuositasolla 100 miljoonaa

kiloa. Vähentämiskustannukset ovat olleet vuodesta 1980 lukien 2 773 miljoonaa markkaa verorahoina, joita tänä päivänä itketään. Vientituki on pelkästään vuodesta 1986 tähän vuoteen ollut viljassa 5 799 miljoonaa markkaa.

Sianliha, se on halpaa hommaa. Siinä vuodesta 1980 tuotanto on kasvanut 18 miljoonaa kiloa. Vähentämiskustannukset ovat olleet 68 miljoonaa markkaa. Vientituki vuodesta 1986 tähän vuoteen on ollut "vain" 1 181 miljoonaa markkaa.

Maito: Vuodesta 1980 on tuotanto pudonnut 470 miljoonaa litraa. Vähentämiskustannukset ovat olleet vuodesta 1980 lukien 1 776 miljoonaa markkaa, ja vientitukeen olemme vuodesta 1986 käyttäneet 8 355 miljoonaa markkaa.

Tätä voisi jatkaa, mutta tässä nyt pääkohdat siitä, mikä on meidän maataloutemme tukijärjestelmän ja tasapainottamissysteemin hinta. 80-luvulla 46 000 miljoonaa markkaa tämä rikas kansa maksoi siitä, että se sai syöttää 5 markalla kilo voita eurooppalaisille tai viedä 30 pennillä kilon vehnää ulos. Eli tämä on täysin kestävä tön tapa jatkaa.

Olisin odottanut ed. Pulliaisen ja vihreiden aloitteelta jotain konkreettista, perustavaa laatua olevaa lähestymistapaa itse tähän tilanteeseen. Toisin kuin sosialidemokraattien aloitteessa siinä ei ole sitä. Meidän on puututtava tavoitehintaluetteloon. Mitä siellä tekee rehuviljat ja kananmunat? Miksi me tuemme sitä, että huolimatta taloudellisesta tilanteesta tai sivutulosta Etelä-Suomessa suurituloiset saavat 2,51 markkaa vehnäkilosta veronmaksajien toimesta? Tämä on aivan yhtä hullu systeemi, ed. Pulliainen, kuin jos me perustaisimme kirveenvarsiveistämön, ja jollemme saisi 5 markalla kappale myytyä niitä, niin valtio maksaisi meille sen 5 markkaa ja varastoi kirveenvarsivarastoon ylimääräiset kirveenvarret ja veisi Keniaan polttopuiksi 10 penniä kappale. Tässä tilanteessa maaseudunkin kannalta on tärkeää puuttua itse rakenteeseen.

Myönteistä sinänsä tässä aloitteessa on se, että koneiden ja laitteiden verotuksellinen enimmäispoisto-oikeus esitetään vähennettäväksi ja maatalousrakennusten osalta tehdään myöskin siinä suhteessa tarkennuksia. Verouudistuksen yhteydessä pystyttiin jo jonkin verran tätä poisto-oikeutta pienentämään, samoin kuin koneiden ja kaluston verotaktikointi rajoitettiin sillä tavalla, että vähennysvuodeksi tuli koneiden käyttöönottovuosi. Mutta kuitenkin tässä on siinä suhteessa pitemmälle menevää hommaa.

Samoin palkkatyökustannusten laskutapaan, maatalouden työn määrään, on puututtu. Se on toki hyvin hankala asia, koska meillähän näitä tuntimääriä saadaan kyllä erinäisistä syistä, maataloustulopoliittisista syistä, kunnioitettavan suuriksi. Jostain syystä meillä viljahehtaaria kohti tarvitaan kaksinkertainen työtuntimäärä verrattuna Ruotsiin esimerkiksi, mutta se on maataloustulovaatimuksissa tietysti tärkeää.

Kaiken kaikkiaan tässä aloitteessa on aivan samat rakenteet kuin nykyisessä maataloustulolaissa. Jopa tuli mieleen ed. Juhantaloon nimissä kulkeva keskustan rinnakkaislakialoite keväältä 1989: Tässä ei ole puututtu neuvottelujärjestelmään, jossa maataloustuottajien, MTK:n, edustus ja asema säilytetään hyvin vahvana. Valtion panoksia ei lisätä, eli tällainen neuvottelujärjestelmä tulee kalliiksi Täyskustannuskompensaatio palkansaajien osalle on säilytetty, ja laskelmassa maataloustuloneuvotteluja varten on samat systeemit.

Edelleen myös maataloustuottajien vastuussa vientikustannuksista on jopa yllättävää se, että kun kilpailua pitäisi lisätä ja suosia tuontia kuluttajien kannalta, on hämmästyttävää, että te, ed. Pulliainen, olette aloitteeseen jättänyt myös sen järjestelmän, jolla käytännössä MTK ja tuottajat ovat estäneet tuonnin. On ollut aivan järjetöntä, että valtiovarainministeriökään ei ole sallinut esimerkiksi sianlihan tuontia sen takia, että tuontimaksut luetaan maatalouden vientivastuun pienennykseksi, kun taas seuraavan kerran joudutaan viemään sianlihaa ulos. Se on käytännössä ollut niin epäkannattavaa valtiontaloudelle, että on yritetty estää tuontia tämän takia. Te esitätte, että näin edelleen tehtäisiin eli maataloustuottajien osuutta hyvitetään, jos tänne tuodaan viljaa tai sianlihaa. Aika erikoinen lähestymistapa.

Kun tätä ja eräitä muita asioita on katsonut, on ollut hyvin ikävä ja tietysti täysin kieroutunut ajatus, joka on mieleeni tullut, eli se, että vihreiden lakialoite olisi voitu ihan hyvin kirjoittaa keskeisiltä osiltaan MTK:n pääkonttorissa. Ainut on tietysti se, jos hakee äsken myönnettyjen parin positiivisen asian lisäksi joitakin muita eroja, että voimakkaasti panostetaan lannoite- ja rehuperojen nostoon. Kun ei itse rakenteeseen puututa, ei se juuri ylituotannon supistamista merkitse vaan tuotantokustannusten ja elintarvikkeiden hintojen nostamista tässä maassa. Sen kohdistuminen Kotieläin-Suomen ja nimenomaan Itä- ja Pohjois-Suomen maitotaloustilojen osalta ei ole järkevä linja. Meidän täytyy

päinvastoin Vilja-Suomen tukea ruveta siirtämään Itä- ja Pohjois-Suomen osalle ja tällä tavalla mm. Euroopan integraation haitallisia vaikutuksia eliminoida. Voi olla, että maidon tuotanto pitää asettaa laajassa mitassa erikoisasemaan esimerkiksi näiden paineiden huomiointamiseksi.

Ympäristötavoitteessa en välttämättä näe, että kovin hyvin tällä systeemillä onnistutaan, koska vienti- ja hintatakuujärjestelmä ja hintakompensaatiojärjestelmä säilyvät. Mutta ehkä myönteisintä aloitteessa on, että siinä erityisesti todetaan, että maatalouspolitiikassa tulee hoitaa kotieläimiä hyvin ja eettisesti hyväksyttävällä tavalla. Tosin mielestäni jälkimmäisen tavoitteen olisi voinut ajaa läpi myös eläinsuojelulain muuttamisella.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Maatalousasia on siinä määrin merkittävä, niin kuin ed. Rajamäen äskeisestä puheenvuorostakin kävi ilmi, että debattia kannattaa jatkaa sen verran, että tulee eteen ja yrittää vielä pikkuisen kuvaila näkemysten yhteneväisyyksiä kuten myös merkittäviä eroavuuksia.

Ensinnä totean sen, että eräs asia on hyvin merkittävästi yhteneväinen siinä, mitä ed. Rajamäki sosialidemokraattien näkemyksenä esitti, ja siinä, mitä me olemme ehdottaneet, nimittäin tavoite siitä, että ei ole hyväksyttävää, että tapahtuu kapitalisoitumista tuotantovälineisiin. Tämä on hyvin merkittävä yhteneväisyys tavoitteessa sen takia, että nykyinen järjestelmä automaattisesti johtaa pitkällä aikavälillä siihen, että pääomakustannukset muodostuvat hyvin merkittäviksi ja sillä tavalla pakottavat tehostamiskierteeseen, josta ei pääse millään järkevällä tavalla ulos. Siis olennaisin rakenteellinen muutos on siinä, että kapitalisoituminen estetään. Tässä suhteessahan me koimme maa- ja metsätalousvaliokunnassa eräänlaisen elämyksen, kun eräs viljelijä-asiantuntija totesi hyvin reippaalla äänellä: "Minun maitokiintiöni on minun omaisuuttani." Sitä ei enää ehkä sen selkeämmin voi sanoa. Sama koskee silloin kaikkea muutakin kapitalisoitumista. Juuri pääomakustannusten jatkuvaa kohoamista olemme pyrkineet rakenteellisesti estämään omalla aloitteellamme.

Mitä tulee kustannuskompensatioon, johon ed. Rajamäki kiinnitti huomiota, siinä olemme pyrkineet mahdollisimman rehelliseen järjestelmään, niin että kustannuskompensatiota on vain todellinen kustannusten kompensatio, että minkään asteista ylikompensatiota ei hyväksy-

tä. Tämä on harvinaisen selvä. Se koskee ravinekiertoa, se koskee koneiden ja laitteiden käyttöä ja poisto-oikeuksia niistä, se koskee työkompensaatiota, se koskee kaikkea mahdollista, niin että se on mahdollisimman hyvin perusteltavalla ja oikeudenmukaisella tavalla huomioon otettu.

Se koskee myös kasvinsuojeluaineiden käyttöä. Vain se osa hyväksytään kustannuksiin, joka on tieteellisesti osoitettu kohtuulliseksi ja oikeaksi. Sillä tavalla pyritään myös pitämään huolta siitä, että luontoa ei saastuteta, ei pilata eikä aiheuteta kasvinsuojeluainejäämiä ruokatarvikkeisiin, niin että voisimme edelleenkin markkinoida Suomen maataloustuotteita ns. puhtaina elintarvikkeina myös ulkomaille. Kun esimerkiksi luomutuotannosta on kysymys, maaperä on sinänsä jo mahdollisimman pitkälle jäämistä vapaa. Tässähän jos jossakin on kysymys uskottavuudesta, joka saavutetaan sillä, että järjestelmä on sellainen, että se estää jäämien muodostumisen. Silloin voi myös rahastaa niitä, joilla on varaa maksaa elintarvikkeista. Kaikillaan ei maapallolla tähän mahdollisuutta ole.

Meidän ehdotuksessamme ei ole ylituotantoa kuin ylimenokautena, ja sen maksaa elinkeino itse 500 miljoonaa markkaa ylittävältä osalta. Tämä poikkeaa voimassa olevasta käytännöstä selväpiirteisesti ja myös siitä, mitä toimikunnat ovat ehdottaneet maatalouden alasajamisohjelmassaan. Siinäkin on erittäin merkittävä ero. Edelleen tähän liittyy se, että laissa on selvä maksimi valtionosuudelle; se sanotaan laissa.

Yksi asia on kuitenkin ihan selvästi eroava sosialidemokraattien ehdotukseen nähden, ja se on rajasuojakysymys. Ehdotuksessa lähdetään selväpiirteisesti omavaraisuuden osalta rajasuojan olemassaolosta, ja niin kuin ed. Rajamäkin äsken totesi, teidän ehdotuksessanne lähdetään siitä, että rajasuojaa murrettaisiin. Me taas katsoimme, että Suomen olosuhteissa maatalouden harjoittamisen perusteet ovat siinä määrin heikot Keski- ja Etelä-Eurooppaan verrattuna, että jos rajasuojaa murretaan, se johtaa siihen, että maatalouselinkeino täältä loppuu.

Samaan hengenvetoon toteamme sen, että yhteiskunnalla ja kansantaloudella ei ole varaa ostaa ruokaansa ulkomailta. Se on edullisinta tuottaa kotimaassa ja mahdollisimman suuressa määrin kotoperäisin tuotantopanoksien. Sitä olemme juuri yrittäneet rakenteellisesti edistää, että näin todellakin tapahtuisi.

Te kiinnititte huomiota, ed. Rajamäki, tuotannon kasvuun ja luettelitte hyvin oikeita lukuja viime vuosikymmeneltä. Ei ole mitään huo-

mauttamista näitten lukujen oikeellisuuteen. Juuri tähänhän mekin halusimme rakenteellisesti puuttua.

Ed. Rajamäki, olette ollut kuulemassa, miten eräät keskustapuolueen edustajat ovat voimakkaasti reagoineet ehdotukseen eli eivät ole missään mielessä katsoneet voivansa hyväksyä tätä ratkaisua. Siis meillä on ainakin kolme eri käytännön vaihtoehtoa edetä näissä asioissa.

Kun te viittasitte esimerkiksi kanapuoella tuotantoon, niihin täysrehuihin, jotka sillä puolella ovat muuten 70 prosenttia kustannuksista, puree meidän verotuskäytäntömme kaikkein rajuimmin, kun tuotantokustannuksista, kuten sanoin, 70 prosenttia koostuu rehukustannuksista ja täysrehukustannuksista.

Kiinnititte, ed. Rajamäki, aivan oikein huomiota siihen, että on aivan älytön tilanne, että me 30 penniä kilolta myymme viljaa ulkomaille. Siis saamme vain pienen osan tuotantokustannuksista katettua. Tähän me olemme juuri pyrkineet rakenteellisesti vaikuttamaan, että tällainen älytön tilanne mahdollisimman pian loppuisi.

Kun te väheksyitte sitä, mikä on kannettavien verojen tuotto, siis rahastoon kerättyä, ensi vuoden osalta ehdotuksessa nämä luvut ovat 1 142 miljoonaa markkaa plus 154 miljoonaa markkaa plus 494 miljoonaa markkaa. Siis ne ovat sitä suuruusluokkaa kuin niitten pitääkin olla ylimenokauden tilanteessa.

Arvoisa puhemies! Ed. Rajamäki, kun totesitte, että rakenteisiin ei ole puututtu, arvoisa ed. Rajamäki, väitän, että rakenteeseen ja rakenteisiin on puututtu enemmän kuin teidän ehdotuksessanne, koska ihan perusrakenne on kokonaan toisenlainen. Nämä niin kuin sanottu ovat arvostuskysymyksiä. Jos me olisimme näistä asioista kaikki samaa mieltä, ehkä me kuuluisimme myös samaan puolueeseen.

Ed. R i i h i j ä r v i : Arvoisa puhemies! Minä arvostan suuresti sitä paneutumista, jota ed. Pulliainen on osoittanut maataloustulolakia sorvatessaan, ja arvostan hänen näkemyksiään hyvin pitkälle. Kuitenkin se, mitä hän sanoo mm. maatalouden verotuksesta, markkinointimaksuista, jotka perittäisiin vain panosveroina lannoitteista, kasvinsuojeluaineista ja väkirehuista, on täysin mahdotonta, yhtäkkiä hypätä tällaiseen käytäntöön. SMP:n eräs ratkaisu tähän olisi palaaminen pinta-alaverotukseen, joka antaisi viljelijälle itselleen mahdollisuuden käyttää min-käläisiä panoksia hän parhaaksi näkee. Mutta

varsinainen verotus olisi pinta-alaverotus niin kuin se aikaisemmin on ollutkin.

Huvitti ed. Rajamäen puheenvuorossa se, kun hän vertaa elintarviketuotantoa kirvesvarsien veistelyyn. Kirvesvarsia voi talvipakkasellakin veistellä, mutta tämä maatalouden harjoittaminen keskittyy muutamaa kesäkuukauteen ja tapahtuu aivan toisenlaisissa olosuhteissa. Eivät nämä ole rinnastettavia. Tässähän on juuri vaikeus sosialidemokraattien taholla, että he ovat niin kauan katselleet tehtaitten rattaitten pyörimistä, että he eivät muista sitä, että me joudumme myös elintarvikkeita tuottamaan kokonaan toisenlaisissa olosuhteissa.

Ed. R a j a m ä k i : Arvoisa puhemies! Ei onnistunut, kun yritin vääntää kirveenvarresta esimerkin siitä, mikä on itse järjestelmä ja mikä on siinä nurinkurista ja johtaa maatalouden kannalta myös siihen, että ylituotanto vie meiltä maaseudun ulos ja aiheuttaa korkeat elintarvikehinnat ja muutenkin kansantaloudelle vaikeuksia.

Ed. Pulliaisen puheenvuoron johdosta haluan vain todeta sen, että rajasuojaa tarvitaan mutta se on järjestettävä niin, että taso määritellään erilaisilla maksuilla, niin että se toisaalta lisää olennaista kilpailua mutta toisaalta varmistaa myös omavaraisuuden, eli siinä on aika tarkkaan pelattava sen kanssa.

Mutta itse idea, jonka aloitteessa sanotaan olevan, eli tuotantokustannusten ja pääomakustannusten alentaminen on nyt olennaista, ja se vaatii rakenteisiin menemistä. Se ei valitettavasti, ed. Pulliainen, onnistu, jollei puututa tavoitehintojen määrittelyjärjestelmään, tavoitehintataseihin ja nimenomaan tavoitehintaluetteloon. Niin kuin halusin sanoa, kananmunat ja rehuvilja eivät voi nykyaikana millään järkevällä tavalla perusteltuna olla siellä mukana.

Sen lisäksi, mitä itse totesitte rehuviljan ja viljan hinnasta ja sen älyttömän alhaisesta maailmanmarkkinahinnasta erityisesti, niin sama on, että jo ylimääräisten viljojen säilyttäminen Valtion viljavarastossa, yhden vuoden jemmaus korokustannuksineen ja käyttökustannuksineen, maksaa enemmän kuin maailmanmarkkinoilla esimerkiksi vehnästä tänä päivänä saa. Jossain on oltava omavaraisuusturvasäilöt ja varmuusvarastotasot, ja nyt ne ovat 1 350 miljoonaa kiloa tässä maassa plus 100 miljoonaa kiloa siemenviljaa, joka laskee kohta 80 miljoonaan. Kyllä tässä on pakko puuttua järjestelmään. Meillä ei ole varaa tuottaa ylituotantoa 30 pen-

niä kilo viljassa eikä meillä ole varaa myöskään maksaa vientiin munivasta kanasta 150 markkaa per kana per vuosi.

Ed. Pulliainen : Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti ed. Rajamäelle: Minusta tuntuu äsken käyttämäni puheenvuoron jälkeen, että loppujen lopuksi ei siinä niin kovin suurta eroa ole, kun sitä marginaalia, josta me nyt keskustelemme, rakenteellisesti ei juuri ole. Se poistuu vain eri teitä, eri kautta, mutta siinä tilanteessa, jossa sitten elämme, kun näitä eri järjestelmiä kokeiltaisimme simuloituina malleina, ei loppujen lopuksi käytännön tasolla kovin suurta eroa siltä osin ole, mihin osaan äsken kiinnititte puheenvuorossanne huomiota. Jotakin hyötyä tästä debatista sillä tavalla on ollut.

Ymmärrän erittäin hyvin sen, että otatte rehuvilja- ja kananmunaesimerkkejä, joissa ongelmat kärjistyvät huippuunsa saakka, ja niitä silloin täytyy tietysti pyrkiä rakenteellisesti leikkaamaan. Nyt meillä on sitten se jäljellä oleva osuus. Kiistaa on siitä, mikä järjestelmä puree. Meillä usko on erilainen, ja kun ollaan erilaisella uskolla liikkeellä, sen takia on olemassa erilaisia uskontokuntiakin ja näkemyssuuntia tässä suhteessa. Me uskomme nyt eri asiaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

30) Ed. Aittoniemen ym. lakialoite n:o 92 laiksi peltoalan perusteella suoritettavasta vientikustannusmaksusta annetun lain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovainvaliokuntaan.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Aittoniemi : Rouva puhemies! SMP:n eduskuntaryhmä on maataloustulopoliitikassa noudattanut sitä linjaa, että meillä maataloustuotanto tarvitsee rakenteiden muutosta. Pohjana tälle näkemykselle on se, että me emme hyväksy, että sellaiset henkilöt, jotka saavat pääasiallisesti tai kokonaisuudessaan elintulonsa maatalouden ulkopuolelta ns. harrasteviljelijöi-

nä, viljelevät maata ja saavat niin kuin tässä aikaisemmin puhuttiin tietyistä viljalajeista 2,50 markkaa kilolta, kun taas ylijäämätuotannon ulosvientihinta on 30—50 penniä kilolta. Yhteiskunta tukee tätä harrastusviljelijää 2 markalla kilolta, ja se on kohtuutonta. Tämä on eräs niitä suuria ongelmia, jotka maataloutta rasittavat. Tämä ei ole ainoa ongelma, mutta tämä on yksi tärkeä seikka.

Meillä on Suomessa ainakin 6 000, arviointitavasta riippuen lähes 10 000, sellaista tilaa, joiden omistajat saavat elintulonsa muualta, on pankinjohtajia, ylihoitajia, sellaisia perheitä, joiden tulot riittävät elämiseen, maanviljelys on pelkkää harrastusta, jonka kustannukset yhteiskunta valtaosin maksaa.

Hallitus on esityksessään n:o 160 laiksi peltoalan perusteella suoritettavasta vientikustannusmaksusta annetun lain muuttamisesta edennyt jossain määrin oikeaan suuntaan ja nimenomaan tähän suuntaan, josta äsken puhuin peltojen kesannointipakotteiden suhteen. Siinä on nimenomaan asetettu kesannointivelvoite riippuvaksi siitä, minkälaisia tuloja maanviljelijä tai maanviljelysparikunta saa ulkopuolelta maanviljelyselinkeinon.

Meidän lähtökohtamme on tässä se, että me hyväksymme ja ymmärrämme sellaisia viljelystiloja, lähinnä osa-aikaisia viljelystiloja, jotka ovat alle 15 hehtaarin suuruisia. Näin ollen me lähemmekin kesannointimaksusta vapauttamisesta siitä, että alle 15 hehtaarin peltopinta-ala on vapaa kesannoinnista sellaisilla henkilöillä, joiden ulkopuolelta saamat palkka- ja eläketulot ovat alle 60 000 markkaa. He joutuisivat kesannoimaan 15 prosenttia siitä yli 15 hehtaarin menevästä peltoalasta, joka heidän viljelyksensä on, siis sellaiset henkilöt, joiden tulot muualta ovat alle 60 000 markkaa.

Toisessa kohdassa tässä meidän aloitteessamme lähdetään siitä, että jos henkilön palkkatulot ovat yli 60 000, mutta alle 150 000 markkaa vuodessa, hän joutuisi kesannoimaan koko viljelyalastaan 25 prosenttia.

Kolmannessa kohdassa taas sellaiset henkilöt, joiden tulot ovat 150 000—250 000 markkaa vuodessa, joutuisivat kesannoimaan koko peltopinta-alastaan 45 prosenttia.

Viimein sokerina pohjalla kohta 4: Jos tulot ovat yli 250 000 markkaa, kesannointivelvoite olisi 100 prosenttia. Toisin sanoen tällaiset henkilöt eivät tämän lain mukaan saisi harrastaa harrastusviljelyään lainkaan.

Tämä siis puree hyvin voimakkaasti progres-

siivisesti ja nimenomaan pakottaa viljelijät, jotka saavat suuret tulot ulkopuolelta, pois maanviljelyselinkeinon harrastamisesta.

Tässä on vielä kohta 5: 100 prosenttia eli koko viljelysalan velvoite olisi myös oikeushenkilöllä. Tässä ovat mukana kunnat, vankilat jne., sellaiset yksiköt, jotka harrastavat maanviljelystä tarpeettomasti. Eräissä tapauksissa saattaisi olla perusteltua, jossain vankilassakin: Joku vanki, joka on lähtenyt maatalouselinkeinoista ja joutuu kahdeksan vuotta puremaan kakkua, ei menettäisi taitoaan kyntämiseen ja äestämiseen. Ehkä voidaan näin perustella, mutta kyllä se on aika kaukaa haettu.

Me uskomme, että lakiehdotus ei sellaisenaan mene täällä läpi, mutta se on kuitenkin osoitukseksi siitä, mihin me SMP:n eduskuntaryhmässä pyrimme. Tämä suunta on myös esitetty eduskunnan edustalla taannoin olleelle maanviljelijöiden järjestölle, joka oli täällä mieltään osoittamassa aivan oikein ja oikeasta asiastakin. Me olemme tällä linjalla olleet, pysymme tässä ja toivomme, että tälläkin lakialoitteella, vaikka pienen eduskuntaryhmän tekemänä, on jonkinlaista suuntausta, joka tulevaisuudessa vaikuttaa siihen, että nämä harrastusviljelijät, joihin kuuluvat myös MTK:n Heikki Haavisto, saattaa kuulua Lassilakin, en tiedä, ja Hörönperän isännät, luopuvat viljelemästä maata, koska he eivät sitä elintulokseen tarvitse. Näin ollen rasitteeton ja yhteiskunnan hyväksymä maanviljelys jää sellaisten henkilöiden osalle, jotka saavat siitä kokopäiväisen toimeentulonsa, koko elintulonsa.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi on tietysti tässä aika tavalla periaatteellisesti oikeassa. Tämä on eräs ongelma-alue, ja erikoisesti, jos on kysymys rehuviljan tuottamisesta, ongelma vielä kärjistyy. Viitataan tässä yhteydessä vain siihen keskusteluun, joka käytiin äsken maataloustulon ja maatalouden tuotoksen muodostumisesta.

Mutta tähän jää nyt yksi ongelma, arvoisa ed. Aittoniemi, johon täällä on kiinnitetty aikaisemminkin huomiota ja minuakin henkilökohtaisesti on siitä nokitettu aika pahasti, kun olen edustanut hyvin samanlaisia ajatuksia kuin te, ed. Aittoniemi: Nimittäin maanomistaja sen jälkeen menee ja vuokraa sen maan toiselle henkilölle, jolloin maa on edelleen sellaisessa tuotannossa, joka on ongelmallinen, eli ylituotantoasiasa tällä valitettavasti ei ratkaista. Tähän tarvitaan sellaisia rakenteellisia ohjauskeinoja, joita juuri kävimme debatissa ed. Rajamäen kanssa läpi.

Tämä vaatii jatkoa, tämä on vain eräs alkusoitto-osa. Tämä on johdanto sinfoniaan, mutta sinfonia tulee sitten vähän myöhemmin.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Kerrankin olemme ed. Pulliaisen kanssa samoilla linjoilla, niin että vaikea tätä on oikein vastauspuheenvuoroksi sanoakaan. Totean kuitenkin, että tämä ongelma meillä on toki tiedossa, ja niin kuin ed. Pulliainenkin totesi, tämä on tietynlaista alkusoittoa eli tietynlaiset esisävelet siitä, mihin suuntaan meidän mielestämme pitäisi pyrkiä. Siihen täytyy sitten samalla kertaa, kun hallitus ehkä aikanaan tekee tämän tyyppisiä esityksiä enemmänkin, luoda myös sellaiset säännökset, jotka estävät tällaisen asian sivusta kulkemisen eli vuokraamisen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovainvaliokuntaan.

31) Ed. Nikulan ym. lakialoite n:o 94 laiksi arkistolain 1 ja 17 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Nikula: Arvoisa puhemies! Aloitetta on esitely jo vihreiden ryhmäpuheenvuorossa viime perjantaina hallituksen talouspoliittisen tiedonannon yhteydessä, joten en kovin syvästi enää tätä täällä käy kertomaan. Aloitteen perusajatus on se, että julkisessa tehtävässä syntyneet asiakirjat ovat luonteeltaan julkisoikeudellisia eivätkä yksityisiä asiakirjoja ja näin ollen kuuluvat julkisiin arkistoihin viime kädessä. Tämä koskee erityisesti tasavallan presidentin arkistoja, jotka nyt on sijoitettu yksityisen säätiön haltuun ja joita tutkimaan pääsy on hyvin ongelmallista.

Aloite sinänsä ei koske julkisuussäännöksiä. Julkisissa arkistoissa on hyvin paljon salassa pidettäviä asiakirjoja, ja tietysti tasavallan presidentin asiakirjat salassapitosäännösten osalta noudattavat julkisuuslainsäädäntöä myös siinä vaiheessa, kun ne siirtyisivät valtionarkistoon aloitteen mukaisesti.

Sinänsä salassapitoajat ovat mielestämme kohtuuttoman pitkiä. Tiedossamme on, että oikeusministeriön asettama valmisteluelin on aivan viime vaiheessa työssään ja tulee saamaan valmiiksi ehdotuksen, jossa salassapitoaikoja lyhennetään.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

32) Ed. Pulliaisen ym. lakialoite n:o 96 laiksi maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta annetun lain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin ympäristövaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Tämä lakialoite liittyy lakialoitteeseen n:o 90, josta juuri kävimme lähetekeskustelun. Tässä perimmäinen idea on kahtalainen: toisaalta ympäristönsuojelullinen ongelma, joka on tosiasia, ja toisaalta mahdollisuus ratkaista pieneltä osalta ongelma ylituotantopeltohehtaareista.

Nykyisellään käytetään mineraalipohjaisia öljyjä metsätaloudessa teräketjuöljyinä ja ulkoikäyttöisissä järjestelmissä hydraulioöljyinä. Vielä muutama vuosi sitten mm. ympäristöministeriön taholta annettiin ymmärtää, että ei tässä nyt mistään suuremmasta ongelmasta ole kysymys, mutta viimeisen vuoden aikana, kun käyttömäärät ovat kirkastuneet ympäristöpuolen viranomaisille, sävel on muuttunut hetkessä toiseksi.

Hydrauliikkaöljyjä käytetään noin 15 000 tonnia vuodessa ja teräketjuöljyjä nykyisellään noin 6 000 tonnia vuodessa, ja saattaapa olla jopa niin, että erikoisesti hydrauliikkapuolella nämä öljyt lasketaan sellaisinaan maahan. Niitä on löytynyt jopa pohjavedestä. Kun ne ovat mineraalipohjaisia, niin ne eivät hajoa ja vielä ne ovat työsuojelullisestikin ongelmallisia juuri siitä johtuen, että ne ovat mineraalipohjaisia.

Toisin sanoen on ympäristönsuojelullisesti ja työsuojelullisesti perusteltua, että näiden öljyjen käyttö mainituissa tarkoituksissa lailla kielletään. Tähän löytyy aivan erityiset perusteet senkin takia, että suomalaisena tuotantona voidaan

tuottaa korvaavat öljyt. Nämä korvaavat öljyt ovat silloin kasviöljypohjaisia ja käytännössä meillä rypsiöljyä.

Nykyisellään tuotetaan keskimäärin 1 500 kiloa siementä rypsipellolla. Satoisuus vaihtelee 500 kilosta 2 500—3 000 kiloon hehtaarilta vuodessa. Esimerkiksi 3 000 kilosta siementä saa 1 000 kiloa öljyä ja 2 000 kiloa valkuaiskomponenttia, joka on sellaisenaan soijan korvaava rehukomponenttia.

Tämä tarkoittaa sitä, että kymmeniätuhansia peltotehtaareita voitaisiin ottaa kotimaassa tällä tavoin käyttöön. Se ei vaatisi mitään uutta puristamokapasiteettia, sillä alan teollisuus on hankkinut aikoinaan, tietämättä mitään käyttöä, ylikapasiteettia reilusti.

Edelleen valkuaispuolella, soijantuontipuolella, säästettäisiin ulkomaan valuuttoja ja tasapainotettaisiin vaihtotasetta sillä, että soija korvattaisiin kotimaisella rypsipohjaisella valkuaisrehukomponentilla.

Kokonaisuutena tämä toiminta on taloudellisesti kannattavaa. Siinä ei tarvita minkäänlaista taloudellista tukea, ja kun tämä olisi täysimittakaavaista tuotantoa, hintakaan ei olisi juuri korkeampi kuin mineraalipohjaisilla öljyillä niin, että mitään käytännön tai teoreettisia esteitä tähän systeemiin menemiselle ei ole tällä hetkellä olemassa. Kysymys on vain poliittisesta tahdosta. Toivottavasti sitä löytyy ympäristövaliokunnasta, kun tämä asia sinne menee.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään ympäristövaliokuntaan.

33) Ed. Janssonin ym. lakialoite n:o 98 laiksi Suomen talouden vakauttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin perustuslakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Jansson: Värderade talman! Tiden är knapp, jag fattar mig kort. Vi vet att vårt land befinner sig i en svår, ekonomisk och numera också politisk kris. Jag vill med detta lagförslag anvisa ett medel för att komma ur den parlamen-

tariskt besvärliga situationen. Jag upplever situationen på det sättet, och det gör säkert alla här i riksdagen, att om det sparlagsförslag som nu ligger vilande inte godkänns av denna riksdag blir det ytterst svårt att fatta beslut om statsbudgeten för nästa år. Men det är också besvärligt därför att även om det vilande lagförslaget godkänns så förefaller det osannolikt att man kan tillämpa det när det gäller att besluta om nästa års budget. Förhåller det sig på det sättet är utgången av budgetbehandlingen ytterst oviss.

Vi har nu under några dagar sett vilka parlamentariska medel och metoder oppositionen använt och det är helt i sin ordning. Däremot har oppositionen tyvärr icke anvisat politiska medel och politiska vägar ur krisen. Det förefaller mig som om oppositionen har gjort medlen till mål och vill driva ett politiskt spel mera än anvisa politiska och juridiska medel hur man skulle komma ur krisen.

Det är alltså därför, fru talman, som jag har lämnat detta lagförslag i form av en lagmotion och anser att läget nu är sådant att paragraf 67 a i riksdagsordningen är tillämplig. Om denna paragraf inte är tillämplig nu så kan jag inte föreställa mig när den skulle vara det. I så fall skulle vi behöva glida in i en så djup kris att en annan slags och mycket värre typ av lagstiftning blir nödvändig.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Pääministeri Ahon edustajantoimi

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että pääministeri Aho, joka tästä päivästä kello 19.05 alkaen hoitaa tasavallan presidentin tehtäviä, on tästä syystä estynyt hoitamasta edustajantointaan sanotusta ajankohdasta lukien.

Ensimmäinen varapuhemies: Täysistunto keskeytetään kyselytunnin vuoksi ja sitä jatketaan kyselytunnin päätyttyä. Kyselytunti alkaa kello 17.

Täysistunto keskeytetään kello 16.54.

